

Україна:

події,
факти,
коментарі

2014 № 7

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 7 2014

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія: w

В. Горовий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbuv.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

О. Турчинов: Найближчим часом ситуація у східних регіонах нормалізується	4
---	---

Аналітика

Ворошилов О.

Президентские выборы в Украине: завершилась регистрация кандидатов	5
---	---

Економічний ракурс

Якименко Ю.

Инициатива правительства в сфере налогообложения доходов от банковских депозитов в оценках политиков и экспертов	21
---	----

В об'єктиві – регіон

Симоненко О.

Курултай: кримські татари заявили про право на самовизначення	26
--	----

Потіха А.

Призначення І. Коломойського головою Дніпропетровської ОДА в оцінках експертів	37
---	----

Правові аспекти

Пальчук В.

Половинчак Ю.

Статус «корінного народу» у вітчизняному і міжнародному правовому полі: юридичні та політичні аспекти	44
--	----

Партійна позиція

Рудь І.

Роль ВО «Свобода» в сучасних політичних процесах в Україні	53
---	----

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	61
Діяльність науково-дослідних установ	64
Аерокосмічна і авіаційна галузі	64
Результати геологічних розвідок	67
Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань	68
Інноваційні розробки та технології	70
Новітні технології для харчової промисловості	71
Інформаційно-комунікаційні технології	72
Освіта та кадрове забезпечення в Україні	73
Зозуля С.	
Освітні новації: інформаційно-аналітичний огляд (березень 2014 р.)	74
Наука і влада	79

О. Турчинов: Найближчим часом ситуація у східних регіонах нормалізується

Як заявив 7 квітня у своєму Зверненні з приводу подій у східних областях України в. о. Президента України, Голова Верховної Ради О. Турчинов, 6 квітня розпочалась друга хвиля спецоперації Російської Федерації проти України, мета якої дестабілізувати ситуацію в державі, повалити українську владу, зірвати вибори та розірвати на шматки нашу країну.

Сепаратистські угруповання, які координуються російськими спецслужбами, захопили приміщення обласної державної адміністрації в Харкові, приміщення обласної державної адміністрації та Служби безпеки України в Донецьку, а також приміщення Служби безпеки України в Луганську. У тому числі, що особливо небезпечно, взяли в руки зброю.

«Все це відбувається на фоні присутності російських військ біля нашого кордону. Вороги України намагаються розіграти кримський сценарій, але ми цього не допустимо», – наголосив в. о. Президента.

За словами О. Турчинова, вночі 7 квітня створено Антикризисний штаб. А проти тих, хто взяв у руки зброю, будуть проводитись антитерористичні заходи. Посилено захист східного кордону України. Враховуючи пасивну поведінку деяких структур місцевих правоохоронних органів, вони будуть доукомплектовані за рахунок підрозділів з інших регіонів.

Для координації діяльності силових структур до Харкова було направлено міністра внутрішніх справ А. Авакова, до Донецька – першого віце-прем'єр-міністра В. Ярему, до Луганська – секретаря РНБО А. Парубія та голову СБУ В. Наливайченка.

8 квітня у своєму виступі під час пленарного засідання парламенту О. Турчинов висловив переконання, що найближчим часом ситуація у східних регіонах нормалізується. Керівник Парламенту поінформував, що станом на 8 квітня повністю звільнені від злочинців будівлі СБУ у Донецьку та обласної адміністрації у Харкові.

При цьому він зазначив, що під час звільнення Харківської ОДА проти працівників правоохоронних органів було застосовано «як зброю, так і ручні гранати, декілька працівників правоохоронних структур отримали важкі поранення».

Голова Верховної Ради поінформував про затримання 70 злочинців і висловив переконання, що найближчим часом буде звільнено будівлі Донецької облдержадміністрації та СБУ у Луганську. «Спроби сепаратистів розпочати провокації у Дніпропетровській і Миколаївській областях локалізовані», – також наголосив О. Турчинов.

Голова Верховної Ради подякував представникам силових структур, які «гідно і професійно виконують свої обов'язки» (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/30235.html>)). – 2014. – 7.03; (<http://www.president.gov.ua/news/30238.html>)). – 2014. – 8.04).

Аналітика

О. Ворошилов, ст. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. ист. наук

Президентские выборы в Украине: завершилась регистрация кандидатов

ЦИК завершила регистрацию кандидатов на пост Президента Украины в досрочных выборах 25 мая 2014 года, зарегистрировав 23 кандидата, столько же не прошли процедуру регистрации.

3 апреля Центральная избирательная комиссия провела заседание, на котором рассмотрела регистрацию кандидатов в президенты Украины.

Весь список зарегистрированных кандидатов на пост Президента Украины:

Александр Клименко – руководитель Украинской народной партии;

Анатолий Гриценко – лидер партии Гражданская позиция;

Андрей Гриненко – самовыдвиженец, предприниматель;

Вадим Рабинович – бизнесмен, президент Всеукраинского еврейского конгресса;

Валерий Коновалюк – генеральный директор ООО Центр антикризисных программ;

Василий Куйбида – лидера Народного Руха Украины;

Василий Цушко – самовыдвиженец, экс-глава Антимонопольного комитета Украины;

Владимир Саранов – генеральный директор ООО Интерагроэкспорт;

Дмитрий Ярош – лидер Правого сектора;

Зорян Шкиряк – самовыдвиженец, экс-депутат Киевского совета;

Михаил Добкин – бывший губернатор Харьковской области;

Наталья Королевская – самовыдвиженец, экс-министр социальной политики;

Н. Маломуж – самовыдвиженец, экс-глава Службы внешней разведки Украины;

Олег Ляшко – лидер Радикальной партии, внефракционный народный депутат;

Олег Тягнибок – лидер ВО Свобода;

Олег Царев – самовыдвиженец, народный депутат от Партии регионов;

Ольга Богомолец – врач и активистка Майдана;

Петр Порошенко – самовыдвиженец, внефракционный народный депутат;
Петр Симоненко – лидер Коммунистической партии Украины;
Ренат Кузьмин – бывший первый заместитель генерального прокурора Украины;

Сергей Тигипко – самовыдвиженец, народный депутат Верховной Рады Украины;

Ю. Тимошенко – лидер ВО Батьківщина;

Юрий Бойко – экс-вице-премьер.

Отметим, что в ЦИК поступило 46 заявок на регистрацию кандидатом в Президенты Украины, 23 из которых были удовлетворены, а еще 23 отклонены. Среди основных причин отказа в регистрации – несоответствие требуемых и предоставленных документов, а также невнесение денежного залога в объеме 2,5 млн грн.

По всем рейтингам кандидатом номер один на сегодня является **народный депутат Украины, лидер партии «Солидарность» П. Порошенко.**

Так, последнее социологическое исследование, проведенное Центром социальных и маркетинговых исследований «Социс», Киевским международным институтом социологии, социологической группой «Рейтинг» и Центром им. А. Разумкова и презентованное 26 марта Комитетом избирателей Украины, дает ему почти 25 % в первом туре, тогда как идущая на втором месте Ю. Тимошенко (после отказа баллотироваться в президенты В. Кличко) не преодолевает «психологический барьер» (10 % всех избирателей) – за нее готовы проголосовать 8,2 %.

Во втором туре разрыв между П. Порошенко и Ю. Тимошенко «катастрофически масштабен» – 46 против 12 % соответственно.

Данный результат П. Порошенко – человека, который еще полгода назад даже не считался потенциальным кандидатом – эксперты объясняют потерей доверия к трем основным оппозиционным лидерам. Констатируется, что А. Яценюк, В. Кличко и О. Тягнибок не дали обществу ощущения уверенности. Скорее наоборот, они с каждым разом демонстрировали все больше растерянности, что вылилось в обвале их рейтингов. П. Порошенко же, стоявший у них за спиной, наоборот, шаг за шагом упорно позиционировал себя не так в качестве политического, как гражданского общественного деятеля. И эта стратегия оказалась правильной – рейтинг П. Порошенко уверенно растет. В итоге, если еще два месяца назад он договаривался с В. Кличко о модели «Кличко – Президент, Порошенко – Премьер», то теперь уже В. Кличко идет как кандидат в меры Киева при потенциальном Президенте П. Порошенко; если несколько недель назад он предлагал должность начальника избирательного штаба А. Гриценко, чтобы получить дополнительные голоса, то сейчас заявляет, что будет возглавлять штаб самостоятельно.

Кроме того, П. Порошенко «берет» избирателей В. Януковича в Восточной Украине. Например, в Днепропетровской и Запорожской областях его рейтинг

составляет 19 % – вдвое больше, чем у С. Тигипко, и втрое, чем у Ю. Тимошенко. Причем в Западной Украине рейтинг П. Порошенко в 4,5 раза (!) выше, чем поддержка Ю. Тимошенко.

По информации обозревателя УП С. Лещенко, социолог, «близкий к штабу кандидата», так описывает результаты изучения П. Порошенко на фокус-группах: «Мы спрашиваем людей: разве можно его выбирать Президентом, ведь он миллиардер? А люди говорят: хорошо, что миллиардер. Значит, воровать не будет. Мы спрашиваем: он развалил “оранжевую команду” вместе с Тимошенко в 2005 г. А люди говорят: нет, это Ющенко развалил ее с Тимошенко, а не Порошенко. Мы говорим: Порошенко работал в преступном правительстве Януковича! А люди отвечают: значит, хотел исправить ситуацию в стране».

Свое решение баллотироваться на пост Президента П. Порошенко озвучил 28 марта в Виннице.

Первым делом политик пообещал, что, в случае победы на выборах Президента, его команда будет формироваться открыто и состоять, в первую очередь, из тех, кто «честно прошел Майдан»: «Когда я одержу победу, я убежден, что нам удастся объединить все команды, которые прошли честно четыре месяца Майдана, расширить состав этих команд, в том числе и за счет представителей востока и юга», – сказал П. Порошенко на брифинге в Виннице. По словам политика, в этой команде должны быть «наилучшие специалисты». «Но строительство новой команды будет не кулуарное, не под одеялом... исключительно руководствуясь профессиональным качеством каждого кандидата на должность», – отметил П. Порошенко.

Говоря о первоочередных задачах, стоящих перед будущим украинским Президентом, П. Порошенко заявил: «Пришло время жить по-новому. В первую очередь должны построить такую страну, где будут достойные Вооруженные силы, которые будут защищать суверенитет нашего государства. Должны построить новые правоохранительные органы, которые будут защищать права и безопасность каждого человека. Создать такой инвестиционный климат, чтобы пришли люди, которые знают и умеют создавать новые рабочие места и платить налоги. Шанс молодежи, которая будет гордиться тем, что живет в Украине».

Также, по словам П. Порошенко, одной из первых его инициатив будет создание общественного телевидения. «Думаю, что обеспечение свободы слова будет первым приоритетом Президента», – сказал П. Порошенко и отметил, что старой модели поведения, старых избирательных технологий и методов обмана людей в новой Украине не будет.

Прояснил политик и некоторые аспекты президентской гонки. В частности, он заявил, что избирательную кампанию будет финансировать самостоятельно, и призвал остальных ее участников последовать его примеру. Более того, в случае победы он также не намерен распускать Кабинет Министров

Украины. По его мнению, нынешняя команда должна работать до парламентских выборов.

По словам политика, он не расценивает Ю. Тимошенко как политического конкурента, разве что как избирательного. «Тимошенко не является моим политическим ни оппонентом, ни конкурентом. Это будет конкуренция во время выборов. Надеюсь, что это будет конкуренция идей, принципов, путей и направлений развития нашего государства. И в этот раз есть большая надежда, что нам удастся избежать любых “грязных” избирательных технологий, поскольку в стране, которая имеет внешнюю угрозу, политики не могут позволить себе внутреннюю войну, поскольку это очень безответственно для государства», – сказал П. Порошенко, отметив, что у него с Ю. Тимошенко достаточно эффективный диалог. «Я последние несколько дней ее не видел, но не исключаю, что процесс переговоров также может перейти к объединению демократических сил», – сказал политик после того, как подал в Центризбирком документы на регистрацию его кандидатом на пост Президента.

В то же время обозреватели СМИ отмечают, что, несмотря на высокие шансы П. Порошенко стать пятым Президентом Украины, его команда остается загадкой. Он не имеет своей фракции в парламенте, хотя заявляет, что может собрать необходимые три десятка депутатов.

Так же неясно, кто будет представлять его на местах. П. Порошенко является владельцем партии «Солидарность», которая существует в основном на бумаге и не имеет структур в регионах (в данном контексте УП напоминает, что по договоренности, при создании «Нашої України» после оранжевой революции, все учредители должны были ликвидировать свои структуры. П. Порошенко входил в «Нашу Україну» на правах акционера, но собственную партию так и не закрыл).

Медиа-направление в президентской кампании П. Порошенко ведет депутат Ю. Стець, который продолжает де-факто совмещать мандат с руководством 5 канала. За стратегию кампании и социологию отвечает еще один депутат И. Грынив. Сеть штабов разворачивает С. Березенко, пришедший в политику в 2006 г., пройдя по спискам «Блока Черновецкого» в депутаты Киевсовета.

Следует отметить, что большинство экспертов, отмечая, что основная борьба за пост Президента развернется между Ю. Тимошенко и П. Порошенко, считают шансы последнего на победу более высокими.

Так, политолог А. Биденко отмечает, что, «учитывая потенциал и возможность дальнейшего роста рейтинга, я бы поставил на Петра Алексеевича. ...Например, если Юлия Владимировна сегодня скажет, что, как только она станет Президентом, она понизит налоги, то многие ей могут не поверить, посчитав, что это популизм. А вот если Петр Алексеевич скажет то же самое о налогах, то многие могут сказать: “Давайте дадим ему шанс”. У Порошенко нет такой долгой истории взаимоотношений с избирателями, как у Тимошен-

ко. Порошенко больше политический эксперт, нежели политический лидер. Он опытный политик, но он никогда не претендовал на общенациональное лидерство. Именно это позволило ему избежать многих скандалов».

Экс-народный депутат, бывший член Партии регионов Т. Черновил также сомневается в том, что лидер «Батьківщини» сможет составить конкуренцию П. Порошенко. «Явный лидер – Петр Порошенко. У него даже есть шанс победить в первом туре выборов, если вокруг его кандидатуры произойдет определенная концентрация избирателей. Впрочем от нынешней Украины можно ждать чего угодно».

То, что говорит Ю. Тимошенко, он назвал «риторикой из прошлого». «Я не вижу механизмов, которые бы сегодня привели Тимошенко к победе. Каждый шаг, который она делает, мне кажется фатальнее предыдущего. Ожидать, что у избирателей будет ослепление от популистских фраз Юлии Владимировны, не стоит. Ее риторика – из прошлого, из периода “до Майдана”. Слишком серьезно изменился народ Украины за последние четыре месяца. У Порошенко на этом фоне колоссальные шансы на победу», – считает экс-«регионал».

Кроме того, по мнению Т. Черновола, традиционный электорат лидера «Батьківщини» (Западная Украина) Ю. Тимошенко уже не воспринимает, даже обвиняя в смерти лидера «Правого сектора» в регионе А. Музычко. «Базовая территория поддержки Тимошенко – Западная Украина – очень жестко ее не воспринимает. Во-первых, политическая сила Тимошенко сейчас при власти. А после недавних событий, особенно после гибели координатора “Правого сектора” А. Музычко, представители новой власти вызывают в Западной Украине отторжение. Я на днях возвращался из Львова, проезжал мимо Ровно как раз в тот момент, когда там хоронили Музычко. Простые люди говорили: мол, это Юлькина банда убила нашего Робин Гуда, нашего защитника. В общем, Запад Украины против Тимошенко настроен очень серьезно», – уверен Т. Черновил.

Еще хуже у лидера «Батьківщини» обстоят дела на Востоке Украины, напомнил политик. «А что касается Востока Украины, то здесь у Тимошенко дела еще хуже. Тут действительно боятся националистов и четко связывают партию “Свобода” с “Батьківщиной”. Мне кажется, Порошенко (и соцопрос это подтверждает) на востоке получит голоса тех, кто будет выбирать по принципу “из двух зол – меньшее”», – заявил Т. Черновил.

Со своей стороны политолог О. Соскин считает, что в фаворитах не те политики, которые переживают за Украину. «Я вот задумался: откуда взялся такой высокий рейтинг у Петра Порошенко? Человек менял облик в зависимости от ситуации. Был с Кучмой, Азаровым, Ющенко, Литвином, Януковичем. И вдруг – герой Евромайдана, революции. Как так может быть? Мне кажется, что создан миф, будто он революционер и патриот», – отметил эксперт.

О. Соскин прогнозирует, что, став Президентом, П. Порошенко очень быстро избавится от Ю. Тимошенко и А. Яценюка, впрочем как и от А. Турчино-

ва. Хотя действовать будет не спеша и осторожно. А потом, с прицелом на осень, в объединении с УДАРом и еще некоторыми попутчиками, будет стараться добыть для своей политической силы победу на парламентских выборах. «Будет точно так же пересматривать Конституцию, чтобы увеличить себе полномочия», – считает политолог.

В целом же П. Порошенко воспринимается сейчас большинством как политик, который настроен на размеренную мирную жизнь и конструктив. «Устали люди от войны за эти месяцы. В Порошенко они видят того, с кем у них будет спокойная жизнь. Потому у него и такой рейтинг высокий. Он – показатель усталости людей от постоянных боев», – рассказал изданию «ОстроВ» один из соратников А. Яценюка.

Следует отметить, что значительно укрепило лидирующие позиции П. Порошенко в президентской кампании его соглашение с **лидером УДАРа В. Кличко** об объединении сил на следующих президентских и парламентских выборах и выборах мэра столицы (единый кандидат на президентских – П. Порошенко, столичных – В. Кличко, общая кампания в Верховную Раду и органы местного самоуправления).

В частности, на XI съезде партии УДАР В. Кличко, ранее заявивший о своем намерении баллотироваться на пост главы страны, сообщил, что намерен стать единым кандидатом на пост мэра Киева. Такое решение относительно президентства политик обосновал необходимостью думать не о личной амбициях, а консолидировать голоса избирателей, дабы Президент Украины был определен в первом туре выборов. В. Кличко заявил, что на данный момент единственный человек, который может набрать большинство голосов избирателей и стать максимально признанным Президентом – П. Порошенко, и призвал представителей остальных демократических политсил присоединиться к данному решению.

Как и следовало ожидать, делегаты съезда поддержали решение своего лидера и проголосовали за декларацию об объединении сил УДАРа и «Солидарности»: 535 – за, двое – воздержались.

Как отмечают эксперты, на данный вариант развития событий, кроме прочего, «сработали» и последние социологические опросы, засвидетельствовавшие, что главный «ударовец» опустился в рейтинге потенциальных кандидатов на второе-третье место, превратившись за несколько месяцев из основного претендента на президентскую должность в одного из возможных претендентов.

Отмечается, что В. Кличко оказался, пожалуй, в одной из самых сложных ситуаций перед началом президентской гонки. Его команда дистанцировалась от нового правительства, не взяв себе первых должностей в исполнительной власти, кроме главы СБУ и нескольких глав областей.

Также юго-восточные области, на часть электората которых рассчитывали «ударовцы», для них во многом потеряны. «В Днепропетровске сидит Коло-

мойский, он хоть недавно и летал с Виталиком (Кличко. – Ред.) за границу решать какие-то политические вопросы, но пока явно не готов сотрудничать с нами. Харьков – под контролем Тимошенко. Херсон – Одарич, губернатор Тимошенко, плюс противоречия внутри местного УДАРа. Донецк – тоже непонятно. Ахметов хоть и обещал Кличко свою поддержку, но пока это только слова», – рассказал один из депутатов УДАРа, информирует «ОстроВ».

Проблемой в партии стало и отсутствие денег на кампанию, а также слабые местные организации, строительством региональной вертикали у В. Кличко, фактически, не занимались. «Что говорить людям, которые тратили свои деньги на структуры, на офисы, на содержание центрального аппарата, надеявшись на президентство Кличко? Лучше бы он проиграл выборы, но не сливал их до начала кампании. Это как отказ выйти на ринг», – говорит еще один участник съезда, представляющий Западный регион.

К слову, делегаты, помимо решения В. Кличко не принимать участие в выборах (многие понимают тщетность этой затеи на данном этапе), были растеряны самим фактом кулуарных договоренностей (по состоянию на утро субботы о выдвижении кандидатуры П. Порошенко знало ограниченное число людей), а также тем, что решение было принято фактически без обсуждения. За кулисами остались и условия, которые П. Порошенко обсуждал с В. Кличко.

Говоря об отказе баллотироваться на пост Президента В. Кличко, политолог А. Биденко отмечает, что у лидера УДАРа была «интересная ситуация»: «У него было три варианта, два из которых правильные. Первый: идти в Президенты, и этот вариант был бы правильным. Даже невзирая на то, что он шел бы третьим, у него был бы шанс поменять имидж, попробовать научиться говорить, поучиться. То есть это был бы хороший шаг вперед. Второй: отказ от президентских выборов и поход (скорее всего победный) в кресло мэра – это возможность достичь определенного этапа и показать, что он есть победителем. Третий: вообще никуда не баллотироваться. Это был бы ошибочный вариант. Его команда выбрала должность мэра Киева. Правильный шаг, который дает Кличко и опыт, и долгожданную победу. Очевидно, его команда не была готова к смене имиджа (это было бы для Виталия основное требование, иначе он бы потерял в рейтинге). Поэтому, победив в Киеве (а очень много факторов указывает на то, что так и будет), он сможет настроиться на следующую президентскую гонку профессионально, имея опыт и имидж победителя».

Народный депутат Украины от фракции Партии регионов А. Герман также считает, что «решение В. Кличко, которое он принял ..на съезде партии УДАР, будет иметь решающее влияние на результат не нынешних, а будущих президентских выборов в Украине. В то время, когда все политики обещают объединить Украину, В. Кличко своим поступком реально это сделал», – заявила политик.

А. Герман подчеркнула, что это перспективный и очень сильный ход, который сделал «этот молодой политик». «Можно только приветствовать его сто-

ронников, которые сегодня имеют в своих рядах будущего Президента Украины», – резюмировала парламентарий.

Активно включилась в президентскую избирательную кампанию и **лидер партии «Батьківщина» Ю. Тимошенко**. Вернувшись в Украину после лечения в Германии 19 марта, она уже на следующий день собрала заседание фракции «Батьківщини», озвучив своим соратникам планы на президентство. Вечером 21 марта «вышла в люди» – в ток-шоу «Шустер LIVE» она была главным гостем: более четырёх часов Ю. Тимошенко излагала собственную программу действий.

Именно это «обращение кандидата к народу», по мнению Е. Магды, директора Центра общественных отношений, и стало настоящим стартом предвыборной кампании в Украине. «Она публично, даже раньше других серьёзных кандидатов, вступила на тропу войны за пост Президента», – уверяет эксперт.

Один из ключевых пунктов её «программы» – деолигархизация Украины. Ю. Тимошенко заявила, что крупный капитал, получающий от власти дивиденды и преференции, должен отойти от руля государственной машины. Также лидер «Батьківщини» считает несправедливым создание правительства по партийному, квотному принципу, поскольку стране нужен технический, профессиональный Кабмин. Парламент же, который она назвала «гадюшником», нужно срочно переизбрать.

Также Ю. Тимошенко чётко обозначила внешнего врага номер один – это Россия и В. Путин. И главную внешнеполитическую цель – возврат «нашего» Крыма.

Кроме того, лидер «Батьківщини» заявила о непрозрачности на рынке транспортировки природного газа, бьющей по рядовым потребителям, о необходимости децентрализации госбюджета, о борьбе с высокими ценами в супермаркетах. Политолог Е. Магда уверен, что она оседлала любимую тему – эксплуатацию нерешённых общественных проблем и будет играть в популизм.

Можно также отметить заявление, сделанное Ю. Тимошенко на пресс-конференции 27 марта в Киеве, о том, что она может стать «кандидатом украинского единства». «На всех выборах всегда меня поддерживали Западная и Центральная Украина, но я родилась на Востоке и прожила там треть своей жизни. Я буду кандидатом украинского единства. Я смогу найти аргументы для всех, кто представляет Восток, сделать платформу для нашего культурного объединения», – заверила Ю. Тимошенко.

Официально кандидатом в Президенты Ю. Тимошенко выдвинул съезд «Батьківщини», состоявшийся 29 марта на Софиевской площади столицы. Хотя, как отмечают обозреватели «Главкома», это мероприятие на самом деле не имело никакого отношения к тому, что принято называть собственно съездом: «То есть все формальные признаки были сохранены – делегаты получали карточки для голосования, работали мандатная и счетная комиссии – но все боль-

ше напоминало фестиваль всенародного одобрения времен КПСС. Никаких обсуждений на местах перед выдвижением делегатов на съезд не было. Представители организаций ехали в Киев, зная, что будут исполнять роль статистов, поскольку, кроме пафосного выдвижения Тимошенко в Президенты, никаких других вопросов на повестке дня не стояло».

По данным источника «Острова» в окружении Ю. Тимошенко, ее президентской кампанией будет заниматься А. Ситников. Это российский политтехнолог, который уже работал с Ю. Тимошенко. Известен он и тесным сотрудничеством с властью времен президентства Л. Кучмы и В. Януковича. В частности, при правлении последнего А. Ситников некоторое время консультировал С. Арбузова, но долго этот союз не продлился.

По данным собеседников издания в «Батьківщині», А. Ситников намерен развернуть кампанию, которую можно условно назвать «Юля против Юли». Ее суть заключается в том, что Ю. Тимошенко воспринимается в Украине как вечный критик всего и всех – заточенный на негатив и деструктив. А. Ситников намерен развернуть этот имидж и сделать упор на конструктив, какую-то позитивную идею, с которой Ю. Тимошенко пойдет к людям.

Проблема заключается в том, отмечает обозреватель «Острова», что лидер «Батьківщині» абсолютно не приспособлена к такому формату работы и чувствует себя в такой системе координат неуютно.

Впрочем, по оценке нардепа И. Богословской, «Тимошенко – птица-феникс. Прошу никого не пребывать в иллюзиях. Это очень опасный конкурент. И те, кто считают, что такой конкуренции не существует, и шапкозакидательски утверждают, что она никогда не пройдет во второй тур – это очень наивные люди».

Согласны с ней и большинство экспертов, считающие, что Ю. Тимошенко уверенно проходит во второй тур президентских выборов. При этом отмечается, что у нее есть отличный козырь – административная вертикаль нынешней власти. Так, из 20 членов нового правительства семь человек, включая Премьера, представляют партию «Батьківщина». И именно в руках этой команды сегодня все ключевые ведомства. Кроме того, и. о. Президента спикер ВР А. Турчинов – не просто член команды экс-премьера, а её многолетняя «правая рука». Да и среди 24 новоназначенных губернаторов девять человек – в основном представители северных и южных областей – имеют партбилеты «Батьківщині». Всё вышеперечисленное, а также позиционирование себя как сильного менеджера с хорошей командой и поможет лидеру «Батьківщині» в ближайшее время догнать ушедших вперед конкурентов. «Это возможно, – убежден В. Фесенко. – Она уже сейчас в хорошей форме».

Несмотря на это большинство экспертов все же не считают Ю. Тимошенко фаворитом нынешней президентской кампании.

Так, руководитель проекта «Главком» В. Шлинчак подчеркивает, что «Юлия Владимировна, выйдя на электоральное поле, потеряла главное –

стенку, от которой она должна оттолкнуться. Ранее идеальным спарринг-партнером для Тимошенко был В. Янукович. В вопросах языка и религии, отношении к Евросоюзу и США, в ментальных моментах и общечеловеческих подходах.

Но вести избирательную кампанию без противника Тимошенко нет смысла. За последние два года ей, кроме “политической отсидки”, и предъявить нечего. Да, она боролась в застенках. Да, она пыталась руководить партией и фракцией. Да, у нее по-прежнему есть желание получить сатисфакцию за 2010 г. И харизмы у Юлии Владимировны не отнимать. Но вернувшись из больницы на Майдан, стало очевидно, что талант играть на эмоциях ныне не срабатывает. Возможно, потому что в Украине нынче другие эмоции. И ее задание на ближайшие два месяца – уловить это. Переформатироваться. Перестать играть роль “всенародной матери”. Выбрать себе правильную “стенку” для оппонирования».

Эксперт отмечает, что «на сегодняшний день Юлия Владимировна уже предприняла две попытки. На первом общенациональном эфире своим персональным врагом она объявила Путина. На выдвижении в Президенты своим врагом она назвала украинскую олигархию. К слову, часть из которой сегодня с ее же подачи руководит отдельными областями».

В свою очередь обозреватель УП С. Лещенко акцентирует внимание на том, что после выхода из заключения Ю. Тимошенко попыталась сформировать вокруг себя пул проверенных советников. Но не все согласились работать на нее. Многолетний спичрайтер В. Чепинога не захотел возвращаться на работу в «Батьківщину». И. Грынив, отвечавший у Ю. Тимошенко за социологию в 2010 г., также нашел более перспективного клиента – сейчас он работает в ближайшем кругу П. Порошенко.

Отмечается, что Ю. Тимошенко не контролирует полноценно даже партию «Батьківщина» – объединение с «Фронтом змін» А. Яценюка завершилось приходом на руководящие должности в регионах людей, которые видели Ю. Тимошенко только по телевизору и ничем ей не обязаны. Таких – не менее половины. Но главная проблема Ю. Тимошенко – не в отказе возвращаться ушедших. Все гораздо хуже – те, кто остались, не верят в ее победу, отмечает С. Лещенко. По его информации, в начале марта «Батьківщина» заказала исследование Центру им. А. Разумкова, которое так и не было обнародовано, поскольку полученные цифры поражали. На вопрос, что делать Ю. Тимошенко, 50 % опрошенных граждан Украины ответила: «Не баллотироваться на пост Президента Украины и уйти из политики». Еще 20 % посоветовали Ю. Тимошенко отказаться от участия в выборах Президента, но оставаться в активной политике. Только 18,5 % поддержали идею ее баллотирования.

Эксперт делает вывод, что В. Янукович, изолировав Ю. Тимошенко, в определенной степени добился своего: за это время общество изменилось и на рынке значительно упал спрос на такого типа политика.

Что касается выдвижения кандидата на пост Президента от Партии регионов, то, как выразился обозреватель «Главкома» П. Вуец, с ПР «все стало ясно еще до ее долгожданного и неоднократно переносившегося съезда. Некогда всемогущие и самоуверенные “регионалы” оказались растеряны и расколоты. Януковича больше нет и не будет, а что делать без него, никто толком не понимает. Как и то, как вести себя партии, долгое время выстраивавшей имидж пророссийской, в условиях, когда Россия оттяпывает от Украины куски территории».

В результате перед съездом, на котором партия и должна была выдвинуть своего кандидата в Президенты, **четыре «регионала» успели зарегистрировать свои кандидатуры на президентский пост в ЦИК – С. Тигипко, М. Добкин, Ю. Бойко и О. Царев.** Первые трое приехали на съезд, причем поддержать М. Добкина прибыл его соратник мэра Харькова Г. Кернес, хотя оба они находятся под домашним арестом по «сепаратистскому» делу.

Накануне главы большинства парторганизаций, кроме Запорожской и Кировоградской, приняли решение о безоговорочной поддержке кандидатуры М. Добкина. Примечательно, что в их числе, помимо, естественно, Харьковской, оказались крупнейшие Донецкая и Луганская, что свидетельствовало о заинтересованности в таком сценарии крупнейшего акционера партии Р. Ахметова. «Нежелание олигарха сливать партию под бузящего и не в меру амбициозного Тигипко понятно. Также понятно, что на ближайших президентских выборах любому кандидату от ПР ловить нечего, поэтому проще сделать формальную ставку на безопасного и связанного по рукам и ногам экс-харьковского губернатора», – отмечает в этой связи «Главком».

На съезде за кандидата в Президенты от ПР проголосовали следующим образом: кандидатура Ю. Бойко набрала 15 голосов, М. Добкина – 315, С. Тигипко – 35, О. Царева – один.

После этого была продолжительная программная речь нового кандидата в Президенты. Его главные приоритеты – передача максимума полномочий в регионы, выборность судей, мораторий на проверки предприятий малого и среднего бизнеса, возобновление диалога с Россией. В общем, за все хорошее против всего плохого. Также М. Добкин пообещал после своей победы на выборах не проводить политических репрессий.

Следует отметить, что итоги голосования положительно воспринимаются далеко не всеми делегатами съезда.

В частности, мнение о том, что проблема избираемости М. Добкина существует, подтвердил источник «ЛПГАБизнесИнформ» среди делегатов съезда: «Как М. Добкина везти в Западную Украину – с прикрытием батальона охраны? С другой стороны, он реально сплотит наш юго-восток, а это важно, с учетом того, что Крым с его 600 тыс. избирателей уже потерян. С. Тигипко не сдастся, он говорит о своем личном рейтинге, но его не хочет “старый Донецк”, потому что не сможет полностью контролировать».

«Я очень разочарован съездом. Сегодня, вместо того чтобы продемонстрировать стремление объединить Украину, произошел диктат руководства, представляющего восток Украины, а конкретно, Донецк и Луганск. Манипулируя большинством делегатов, они протянули кандидатуру М. Добкина. “Регионалы” Черновицкой области не поддерживают решение съезда сепаратистов», – категорично высказался бывший глава Черновицкой облгосадминистрации М. Папиев.

«Мы надеялись поддержать единого кандидата, но этого не получилось. Я лично обеспокоен таким решением съезда (выдвижение М. Добкина на пост Президента. – Ред.) и думаю, что после такого решения партию ждут непростые времена» – заявил в свою очередь Н. Шуфрич.

«Регионал» В. Лукьянов также считает, что решение по кандидатуре кандидата в Президенты не идеальное: «В этой ситуации нам надо было принимать более консолидированное решение. ...Распад избирательной кампании политической силы на четыре направления может стать предпосылкой для того, чтобы из партии выделились некоторые группы».

Со своей стороны экс-вице-премьер С. Тигипко выразил недовольство отказом съезда Партии регионов поддержать его кандидатуру на предстоящих 25 мая досрочных президентских выборах. Он подчеркнул, что вне зависимости от решения съезда снимать кандидатуру не станет и на выборы пойдет. «Я свою кандидатуру с выборов не сниму. Пусть исключают из партии. Для меня это больше не партия, а частное предприятие», – заявил С. Тигипко.

По мнению политолога Первой рейтинговой системы М. Басараба, участие в президентской кампании нескольких кандидатов от Партии регионов свидетельствует о расколе этой политической силы. «Для меня это достаточно неожиданно, – признается специалист. – Я думал, что в такой щекотливой ситуации, в которой оказались “регионалы” после фактической потери власти в стране, они объединят усилия для самосохранения. Но мы увидели, что закулисные несогласованности, интриги и конфликты возобладали. Это свидетельствует об определенном расколе этой политической силы. Партия регионов оказалась не такой монолитной силой, какой она была в свой звездный час. “Регионалы” всегда потешались, когда от демократических сил баллотировались несколько кандидатов. Это облегчало задачу для них. Теперь с ними произошло то же, что ранее происходило с их оппонентами».

«Мы прекрасно понимаем, что рейтинговым кандидатом от “регионалов” является С. Тигипко, – отмечает политолог. – При поддержке партии и определенной раскрутке он мог бы значительно прибавить и претендовать на выход во второй тур. После официального выдвижения на съезде Партии регионов М. Добкина шансы С. Тигипко уменьшаются. Но у него есть немало сторонников в партии, поэтому кризис в рядах “регионалов” углубится».

Однако у М. Добкина никаких шансов в президентской кампании, несмотря на мощную партийную поддержку, нет, убежден специалист. «Выдвижение

М. Добкина свидетельствует о кулуарных договоренностях в партии, – предполагает эксперт. – Очевидно, после событий на Майдане и отхода от партии С. Левочкина его группа уменьшила свое влияние. Поэтому С. Тигипко не признали фаворитом. Мощный донецкий клан в Партии регионов не захотел рисковать. Потому что с рождением нового лидера в лице С. Тигипко они могли потерять партию. Поэтому решили пойти на определенный гамбит – пожертвовать должностью Президента, но сохранить остатки партии».

По мнению же обозревателя «ЛІГАБізнесІнформ» Р. Чернышева, поддержка Партией регионов М. Добкина свидетельствует, во-первых, о том, что основной группой влияния в Партии регионов сегодня, после бегства Семьи и дрейфа группы С. Левочкина в сторону П. Порошенко, снова являются «стародонецкие». Ее костяк – группа Р. Ахметова.

Во-вторых, поддержка М. Добкина для этой группы означает «неготовность довериться самостоятельному лидеру с общенациональной перспективой и желание поиграть с российским агрессором. Чего стоит риторика самого кандидата – на съезде М. Добкин четко обозначил основные тезисы своей предвыборной программы. Это – федерализм, выборность губернаторов, местные референдумы и поддержка русского языка. Все, что ультимативно требует В. Путин от новой украинской власти».

Впрочем, многие делегаты съезда озвучили мнение, что поддержка той или иной кандидатуры в нынешних условиях принципиального значения не имеет. «Мы сейчас идем на президентские выборы исключительно для того, чтобы подготовиться к парламентской кампании осенью и оценить свой ресурс, возможности и сторонников. Тот же М. Добкин – это лишь технический кандидат, он не сможет подняться выше регионального лидера», – отметил один из старых членов ПР.

От ВО «Свобода» кандидатом в Президенты вполне прогнозировано был выдвинут О. Тягнибок – на съезде организации делегаты единогласно поддержали его кандидатуру.

Позже, на брифинге, он призвал всех кандидатов отказаться от взаимной борьбы. «Эти выборы должны пройти под знаком идеологического противостояния, а не политических технологий. Мы, как часть власти, заинтересованы в том, чтобы выборы прошли честно и демократично, без использования админресурса», – сказал О. Тягнибок.

При этом он сообщил, что между политическими силами, участвовавшими в Евромайдане, были достигнута договоренность не критиковать друг друга, и «Свобода» обещает придерживаться этой договоренности.

Комментируя информацию о поддержке лидером УДАРа В. Кличко П. Порошенко, политик отметил, что «Свобода» приветствует любые инициативы по объединению, которые реализуются в среде бывшей оппозиции. Впрочем, как эта фраза корреспондируется с его выдвижением, он не объяснил.

Оценивая свои шансы стать Президентом, О. Тягнибок посоветовал гражданам не ориентироваться на результаты соцопросов, а смотреть на реальные дела того или иного кандидата.

Со своей стороны «свободовка» И. Фарион не видит смысла идти партии на выборы, если их лидер О. Тягнибок не проходит во второй тур (по данным последних соцопросов он набирает 1,7 % голосов). «Если Тягнибок не выходит во второй тур выборов, то какого черта нам идти на выборы? За кого должны тогда голосовать во втором туре? За что отдавали жизнь “свободовцы” и “несвободивцы”?» – заявила на партийном съезде И. Фарион.

Говоря о выдвижении кандидатуры О. Тягнибока в Президенты Украины, эксперты отмечают, что год с момента минувших парламентских выборов «Свобода», благодаря скандалам и не всегда однозначной позиции, очень сильно потеряла в рейтинге, и если бы сейчас О. Тягнибок отказался от выборов, то у партии были бы очень малые шансы на предстоящих выборах в ВР. Особенно, учитывая то, что на радикальную нишу теперь также претендует **«Правый сектор»**.

Его лидер **Д. Ярош** также подал в Центральную избирательную комиссию полный пакет документов для регистрации кандидатом в Президенты.

Как сообщалось, 24 марта прошел съезд организации в закрытом режиме, после которого было объявлено о создании партии «Правый сектор» на базе партии «Украинская национальная асамблея» (УНА). На съезде, согласно сообщениям СМИ, лидер партии Д. Ярош был выдвинут кандидатом в Президенты. Однако, как стало ясно в субботу, баллотироваться он решил как самовыдвиженец.

Выдвинули своего кандидата в Президенты и коммунисты. На внеочередном 47-м съезде Коммунистической партии Украины, состоявшемся в Донецке 25 марта, на пост Президента Украины была выдвинута кандидатура **лидера КПУ П. Симоненко**.

Как сообщает пресс-служба КПУ, во время голосования такую инициативу поддержали 203 коммуниста, 23 члена партии воздержались, два – были против. В работе съезда приняли участие 228 делегатов со всех областей Украины. Председательствовал на съезде П. Симоненко.

Как утверждают его соратники, нынешняя кампания коммунистов преследует несколько целей.

Первая – это проба сил, оценка состояния областных организаций и электоральной поддержки сторонников октябрьской революции, перед парламентской гонкой, которая, как ожидают все крупные политические игроки, пройдет осенью этого года.

Вторая – попугайка П. Симоненко удержать свою власть в самой КПУ.

«После событий на Майдане в партии считают, что П. Симоненко тупо слил КПУ. Он ...четко не озвучил свою позицию по поводу расстрела на Грушевского. Итог – мы полностью потеряли Западную Украину, где фактически

стали персонами нон-грата. Проблемы у нас и на Востоке. О Крыме вообще молчу. Мы потеряли там существенную часть электората», – рассказал один из соратников П. Симоненко.

Впрочем, проблемой в КПУ являются не только электоральные потери и внутренний конфликт в партии. Еще одна – отсутствие финансирования. Так, один из активных спонсоров партии И. Калетник потерял свой контроль над таможней, его люди либо сотрудничают с новой властью, либо вообще лишены возможности находиться на финансовых потоках. Еще один денежный ресурс, из России, – тоже сходит на нет. Кремль считает неэффективным финансирование коммунистов в Украине.

«Мы посмотрим на то, сколько голосов П. Симоненко соберет по стране, как пройдет кампания. А потом – все это предъявим ему. Он это понимает, пытается что-то с этим сделать, но думаю, его время ушло. От него устали, и партии нужны более молодые лица» – обрисовал «ОстроВу» возможное развитие ситуации депутат-коммунист от одной из восточных областей.

По мнению же политолога А. Биденко, в ближайшем будущем ни П. Симоненко, ни другой представитель от Компартии не будут президентами: «Их идеология не имеет достаточного количества сторонников: 10 %, которые они получили на парламентских выборах – это их потолок. И эти проценты появились только потому, что коммунисты резко меняли имидж. Но выше этих показателей прыгнуть невозможно.

С другой стороны, не баллотироваться – это ошибка для них, поход в никуда и пропасть. Лучшего кандидата, чем П. Симоненко, у коммунистов нет. Необходимо выращивать нового лидера, поскольку П. Симоненко не вечный. Но на сегодня это единственное правильное для них решение», – констатирует эксперт.

Выдвинула свою кандидатуру и **экс-министр соцполитики Н. Королевская**.

Она заявила, что реформы должны происходить за счет крупного бизнеса и олигархов, а не за счет простых людей, которые и так едва сводят концы с концами. «Я не могу стоять в стороне, когда Украину пытаются толкнуть в социальную пропасть. Когда в опасности самые незащищенные люди. Поэтому я иду на выборы – бороться за то, чтобы пенсионерам не урезали пенсии, чтобы многодетным семьям не сокращали социальные выплаты, чтобы реформы не происходили за счет наиболее уязвимых категорий граждан», – заявила Н. Королевская.

По ее мнению, сегодня власть решила переложить всю тяжесть обновления страны на плечи пенсионеров, бюджетников, малообеспеченных и многодетных семей. «О чем можно говорить, если рост всех социальных выплат “заморозили”, пенсии не индексируют, сняли надбавки из учителей и врачей. Предлагают “затянуть пояса”, “потерпеть”, но при этом деньги продолжают выводиться в офшоры, коррупция процветает, олигархов заводят к власти», – подчеркнула политик.

Н. Королевская также подчеркнула, что с инициативой выдвижения на выборах в нее обратились более ста общественных организаций. Впрочем, это не помешало многим экспертам сделать вывод о том, что она является техническим кандидатом, призванным отбирать голоса у Ю. Тимошенко.

В подобном же ключе интерпретировалось некоторыми участие в выборах и **О. Богомолец**. Но, например, политолог А. Биденко, прямо заявляет: «Я не знаю, зачем она идет на выборы. Это примерно такая ситуация, как с В. Рабиновичем. При всем уважении и к Вадиму Зиновьевичу, и к Ольге Вадимовне, я не понимаю, зачем им это нужно. Считаю, что деньги, которые они потратят на регистрацию, можно было бы потратить в одном случае на развитие медицины, а во втором – на развитие СМИ. Говорить о том, что это технические кандидаты, я не хочу, поскольку это уважаемые люди».

В целом же, характеризуя нынешние президентские выборы в Украине, эксперты говорят о *четырёх категориях кандидатов в Президенты*.

Первая категория: реальные претенденты, которые могут выйти во второй тур, и которые будут бороться между собой. Это Ю. Тимошенко и П. Порошенко. В этой категории – только два реальных претендента.

Вторая категория: политики, которые не имеют шансов выйти во второй тур, но они обязаны идти на выборы, потому что для них это: а) подтверждение амбиций на следующие выборы, б) продолжение того политического курса, который они демонстрируют, в) это развитие собственной карьеры.

Это, например, О. Тягныбок, С. Тигипко и ряд других политиков – люди с хорошим рейтингом, которые могут развивать свой имидж и могут сделать серьезную заявку на следующую избирательную кампанию. Они попытаются что-то поменять в своем имидже. Ведь политик, который ничего не меняет в себе, никогда не станет первым.

Третья категория: технические кандидаты или люди, которые не понимают, для чего нужны выборы. Технические кандидаты идут на поддержку либо других кандидатов, либо каких-либо проектов, например, коммерческих, или же для того, чтобы сделать заявку на то, что они будут реальными кандидатами лет через десять.

Четвертая категория: люди, которые прячутся от правосудия. Баллотирование на выборах помогает им выиграть какое-то время. Здесь, в частности, называются Ю. Бойко, Р. Кузьмин.

Следует также отметить, что практически все эксперты, в отличие от предыдущих выборов, не верят в успех кандидатов, которые пользуются популярностью на юго-востоке. В основном называются две причины. Первой «палкой в колеса» этих кандидатов станет, по мнению политологов, низкая явка людей на выборы в этих регионах. Во-вторых, кандидат от Партии регионов М. Добкин и самовыдвиженец С. Тигипко разделят голоса избирателей, из-за чего ни один из них не пройдет во второй тур.

Потерянный Крым не сильно изменит результат выборов, отмечают эксперты. Так, замгендиректора Центра политехнологий А. Макаркин считает, что от потери крымских избирателей пострадает только кандидат М. Добкин, которого хорошо поддержали бы на полуострове.

Также у всех практически не вызывает сомнений то, что, по сути, второй тур президентских выборов начался уже сегодня, а П. Порошенко и Ю. Тимошенко как соперники стоят друг друга. И поэтому борьба за президентское кресло, может быть, будет даже жестче, нежели в 2010 г.

Економічний ракурс

Ю. Якименко, мл. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ

Инициатива правительства в сфере налогообложения доходов от банковских депозитов в оценках политиков и экспертов

Поиск дополнительных средств финансирования бюджета стал причиной недавней инициативы украинского правительства о введении 15–17 % налога на доходы от банковских депозитов, объем которых превышает 100 тыс. грн.

Эта инициатива возникла в рамках подготовки Министерством финансов пакета законопроектов для стабилизации экономической и бюджетной ситуации и возобновления сотрудничества с Международным валютным фондом.

«Предлагается ввести налогообложение лишь для владельцев наибольших вкладов, размер которых превышает 100 тыс. грн (такие депозиты имеют 1,5 % вкладчиков), на которые приходится 70 % от объема всех банковских сбережений, то есть для самой богатой части населения», – сообщила недавно пресс-служба Министерства финансов.

И хотя правительство решило пока воздержаться от такого шага (по меньшей мере, до конца 2014 г., как заявляет Премьер-министр А. Яценюк), идея налогообложения депозитов вызвала оживленную дискуссию в политических и финансовых кругах. Большинство ее участников при этом высказали сомнения, что эта инициатива сейчас своевременна и не имеет альтернативы.

Но, принимая во внимание нынешнее сложное положение в финансовой сфере, можно прогнозировать, что правительство еще может вернуться к этому вопросу, тем более что в пользу налогообложения доходов с депозитов сви-

детельствует международный опыт. Так, СМИ указывают, что такой налог действует, к примеру, в Литве и Японии (15 %), Польше (19 %), Германии (25 %), Нидерландах (от 37 % до 52 %).

«Система налогообложения депозитов применяется в европейских странах, например, во Франции. Но в Украине – это только идея», – говорит ведущий советник по внешним связям ЕБРР А. Усов. По его словам, подобная мера может стать крайне непопулярной, а поскольку доверие к банкам не очень высокое, спровоцирует негативные последствия для системы.

Как считает начальник отдела анализа и исследований «Райффайзен Банка Аваль» Д. Сологуб, сейчас не лучший момент для таких нововведений. «Это можно сделать, начиная со ставки 5 %. Но тогда это не будет крупным источником пополнения доходов госбюджета», – считает он. По оценкам Д. Сологуба, с учетом нынешних объемов по всем вкладам и действующих процентных ставок, ставка налога в 5 % позволит дополнительно привлечь в госбюджет порядка 6 млрд грн и таким образом нарастить его доходы на 1–2 %.

По мнению первого замглавы правления UniCreditBank С. Манохи, высокая ставка налога будет стимулировать плательщиков уклоняться от него. «Когда цена вопроса 5 % – то лучше заплатить и жить спокойно. Когда 15 % – есть о чем поговорить», – добавил он.

Раскритиковал инициативу правительства и В. Медведчук, по словам которого нововведения коснутся в основном представителей среднего класса, за счет которых и попытаются наполнить опустевшую за время политического и экономического кризиса казну. «А вот доходы олигархов никто, судя по всему, трогать не станет. Для новой власти, как и старой, доходы крупного бизнеса – табу», – подчеркнул он.

По мнению В. Медведчука, идея наполнения казны таким способом – метод более чем сомнительный. «Уже не первый месяц в банковском секторе наблюдается массовый отток депозитов со счетов населения и бизнеса. Напуганные вкладчики забирают из банков средства и при первой же возможности переводят их в конвертируемую валюту. Долларовый ажиотаж в свою очередь еще больше перегревает рынок и ослабляет нацвалюту», – заявляет политик. В такой ситуации, уверен В. Медведчук, взимать налог с депозитов равносильно самоубийству.

Напомним, в Украине идея введения налога на доходы от депозитов уже рассматривалась ранее.

В июне 2010 г. парламентом был принят в первом чтении проект Налогового кодекса, предусматривающий взимание 5 % налога на доходы граждан в виде процентов по депозитам на сумму свыше 200 тыс. грн с 1 января 2015 г. При этом на тот момент в действующем законодательстве уже была норма, вводящая такой налог с 1 января 2013 г. Помимо этого, в 2013 г. депутат от Партии регионов Е. Сигал инициировал введение 25-процентного налога на

доходы физлиц в виде процентов на текущие и депозитные счета с 1 января 2014 г., но эта инициатива также не была реализована.

Главной причиной, по которой идея налогообложения депозитов не находила достаточной поддержки, были прогнозы специалистов относительно оттока вкладов и роста теневого оборота, что в условиях экономического кризиса могло создать дополнительные риски для банковской системы. Против инициативы высказывался и Нацбанк, подчеркивая необходимость стимулирования роста депозитной базы.

Аргументы, звучащие сегодня против налогообложения доходов по депозитам, остаются практически теми же самыми, что и ранее.

«В нынешних условиях ввести налогообложение пассивных операций в банковских учреждениях означает, что это будет использовано для того, чтобы люди забирали депозиты. Потому мы приняли решение не вводить налогообложение доходов с банковских вкладов», – заявляет глава украинского правительства А. Яценюк.

В том, что введение налога на депозиты приведет к ускорению оттока вкладов, уверены и представители Независимой ассоциации банков Украины.

«Для банковской системы такая инициатива однозначно будет иметь негативные последствия. Темпы оттока средств из банковской системы Украины в последнее время значительно замедлились, а планы по налогообложению депозитных вкладов могут изменить тенденцию на отрицательную», – сообщает пресс-служба ассоциации.

На опасность ухода средств из банковской системы в случае введения налога указал и экс-министр доходов и сборов А. Клименко. «В условиях бешеного оттока депозитных средств граждан из банковской системы этого категорически делать нельзя», – заявил он.

Кроме того, введение налога может усилить желание вкладчиков конвертировать гривню в доллар. На это указывает в частности глава Нацбанка С. Кувив. «Когда курс доллара вырос на 25 %, люди, которые несли гривню в банки, и так потеряли часть своего капитала», – заявляет он.

Эту тенденцию подтверждают и в Независимой ассоциации банков Украины (НАБУ). «Несмотря на сохранение существенной разницы в процентных ставках между новыми гривневыми и валютными депозитами, наблюдался рост удельного веса депозитов, номинированных в иностранной валюте», – заявляют в НАБУ.

При этом расходы, связанные с уплатой этого налога, могли бы привести к повышению и без того высоких депозитных ставок, чей рост в последнее время определялся именно тенденцией к оттоку средств из банковской системы.

По сообщениям СМИ, за два месяца текущего года такой отток составил 49 млрд грн (7,3 %, исходя из курса 7,99 грн за дол.).

Наиболее значительный отток вкладов произошел в ПриватБанке – более 6 млрд грн за февраль. В результате банк был вынужден повысить ставки по

гривневим депозитам. «Мы повысили ставку по месячным вкладам до 18 % годовых, тога как раньше предлагали до 13 %», – сообщает пресс-секретарь ПриватБанка О. Серга.

Второе место по оттоку вкладов занял Ощадбанк (1,6 млрд грн гривневих вкладов и 66,6 млн дол. валютных), которому также пришлось повысить депозитные ставки. Кроме того, Ощадбанк продлил действие акции, согласно которой он возвращает потерянные проценты по досрочно расторгнутым депозитным договорам.

Повысил ставки до 24 % годовых и Дельта Банк, в котором отток вкладов с начала года составил 1,2 млрд грн и 73,5 млн дол.

Впрочем, некоторые банкиры отмечают, что могут позволить себе высокие ставки по депозитам, поскольку у потребительского кредитования, которое многие банки сейчас активно развивают, высокая прибыльность. «Некоторые банки выдают кредиты населению под 110 % годовых. У нас есть разные продукты, но самая низкая ставка – 25 % годовых, в среднем – выше 30 %», – заявляет заместитель председателя правления по розничному бизнесу Terra Банка И. Шевченко.

Тем не менее, вследствие оттока депозитов многие банки столкнулись с проблемой дефицита ликвидности.

В таких условиях для поддержания ликвидности банковской системы Нацбанк вынужден прибегать к рефинансированию украинских финансовых структур. «Мы призываем НБУ начать широкую программу рефинансирования коммерческих банков под 14 % годовых», – заявил недавно Премьер-министр А. Яценюк. По его мнению, это позволит снизить ставки кредитования на рынке до 17–18 % годовых. По данным СМИ, рефинансирование на 5,6 млрд дол. Под программы финансового оздоровления получили три банка, из них около 5 млрд грн Нацбанк выделил одному только ПриватБанку.

При этом стоимость рефинансирования остается для банков достаточно высокой. В своем постановлении Нацбанк установил процентную ставку рефинансирования на уровне тройной учетной ставки НБУ (с августа 2013 г. – 6,5 %) – 19,5 % годовых.

Как отмечают в НАБУ, благодаря поддержке ликвидности банковской системы со стороны Нацбанка, обязательства финструктур перед НБУ за фехраль возросли на 19 % (до 92,5 млрд грн) и на начало марта формировали 8,3 % суммарных обязательств банков.

Для того, чтобы возможное введение налога на доходы по депозитам не провоцировало их снятие или дробление на более мелкие части с целью избежания налогообложения, его процент, по мнению экспертов, должен быть низким.

«Например, налогообложение операций по обмену валют – 1 % в пользу Пенсионного фонда. Это не является обременительным, и общество спокойно восприняло этот налог и поняло его суть. Тем более, что он является целевым. Поэтому подобным образом надо действовать и с этой инициативой – налог

должен быть понятным, приемлемым для общества, с необременительной ставкой. Тогда этот налог действительно принесет ту пользу, на которую рассчитывает правительство», – говорит председатель Комитета экономистов Украины А. Новак. «Это должно быть не более 5 %, иначе это может спровоцировать снятие депозитов, чтобы избежать налогообложения, и перевод в другие активы или за границу», – считает эксперт.

Хотя при обычных обстоятельствах введение такого налога было бы нежелательным, в условиях военной угрозы и кризиса в экономике он может принести довольно существенные средства в казну.

«Если мы посмотрим процентные расходы банков, которые они понесли за первые два месяца этого года, и из этих процентных платежей возьмем 15 %, то это получается более 2 млрд грн. То есть сумма выглядит довольно существенной. Это значительно больше, чем, например, определенные методы экономии, которые также предлагаются правительством, одновременно с этими изменениями», – считает аналитик Международного центра перспективных исследований А. Жолудь.

Подобный шаг может показаться болезненным для многих вкладчиков, но А. Жолудь не исключает, что в будущем на него придется пойти. «Я согласен, что эта ставка действительно выглядит весьма значительной и если бы в Украине были сейчас нормальные условия, если бы мы не были практически на военном положении, то в таком случае, я в принципе бы выступал против таких инициатив. Но, к сожалению, на сегодняшний день, когда нужно решать насущные проблемы существования государства, то это один из шагов, который мог бы дать хоть какие-то деньги для того, чтобы государство существовало. Вполне возможно обсудить, чтобы этот налог не оставался постоянно, а можно было бы его впоследствии дифференцировать, например, отменить налогообложение долгосрочных вкладов, сроком более чем на год, чтобы стимулировать длительные сбережения», – говорит эксперт.

Таким образом, заключают специалисты, меры по налогообложению доходов от депозитов в том виде, в котором их инициировало правительство, не будут способствовать ни привлечению дополнительных депозитов, ни повышению доверия населения к банкам.

Главными аргументами против введения налога сегодня называют возможный отток или раздробление депозитов в банках, что станет дополнительным ударом по банковской системе; рост дополнительных расходов банков, если им придется администрировать взывания нового налога и выполнять функции налоговых агентов; рост дополнительных расходов правительства на разъяснение нового налога населению.

Эти аргументы заставили правительство отказаться от введения налога на проценты по депозитам в текущем году и рассмотреть возможность его замены прогрессивной шкалой ставок налогов в размере до 25 % с доходов, превышающих 300 тыс. грн.

«Правительство предлагает ввести налог на богатых. Мы рассматривали несколько вариантов, в том числе один из вариантов – налогообложение доходов с депозитов, – сказал Премьер-министр. – Что происходит в стране? Есть депозит, его поставили в банк, банк выплачивает пассивный доход 25 % годовых. С этого дохода не платит никто никаких налогов. И если пассивная ставка 25 %, то какая реальная ставка будет в экономике? 40! Логично?» – спрашивает Премьер-министр А. Яценюк. «Понятно, что это недопустимо. Но в текущих условиях ввести налогообложение доходов от пассивных операций в банковских учреждениях означает то, что это тоже будет использовано, будут предлагать забирать депозиты. Поэтому мы приняли решение в текущем году не вводить налогообложение доходов с банковских вкладов», – заявил он.

В качестве компенсации Кабинет Министров предложил ввести прогрессивную шкалу налогообложения общей суммы доходов.

«Мы предлагаем фактически введение прогрессивной шкалы на доходы граждан. Тот, кто будет зарабатывать более 300 тыс. грн, будет платить налог в размере 20 %. Тот, кто зарабатывает более 500 тыс. грн, – 25 %. Речь идет о налогообложении в целом по стране более 300 тыс. граждан Украины», – заявляет А. Яценюк.

По словам главы правительства, «1,7 % богатых украинцев должны заплатить налоги для того, чтобы 98 % украинцев почувствовали, что в стране пришло время социальной справедливости».

В об'єктиві - регіон

О. Симоненко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Курултай: кримські татари заявили про право на самовизначення

У Криму 29 березня відбулася позачергова сесія курултаю¹ кримськотатарського народу. Цього разу з'їзд відбувався в Бахчисараї, хоча зазвичай збиралися делегати в Сімферополі. Як пояснили організатори заходу, роботу курултаю перенесли в інше місце через побоювання провокацій проросійських сил.

¹ Курултай – національний з'їзд, вищий представницький повноважний орган кримськотатарського народу. Згідно з регламентом, вибори в нього проходять раз на п'ять років, у виборах можуть брати участь всі кримські татари і члени їхніх сімей, які постійно проживають в Україні або мають кримське громадянство. До складу курултаю входить 250 делегатів. Його сесії мають збиратися не рідше одного разу у 2,5 роки. У перервах між сесіями діє меджлис – виконавчий орган.

У сесії курултаю взяли участь весь склад меджлісу, муфтій Криму Е. Аблаєв, президент Республіки Татарстан Р. Мінніханов, глава Ради муфтіїв Росії Р. Гайнутдін і віце-прем'єр Криму Р. Теміргалієв.

На порядку денному найголовнішим питанням було обговорення суспільно-політичної ситуації в Криму та пошук рішення, як кримським тата-рам далі жити на анексованій території.

Делегати курултаю кримськотатарського народу прийняли постанову «Про реалізацію кримськотатарським народом права на самовизначення на своїй історичній території – у Криму», яка передбачає початок політичних і правових процедур щодо створення національної й територіальної автономії кримських татар у Криму. «Ухваленням цього документа ми оголошуємо усім сторонам про початок політичних і правових процедур зі створення національно-територіальної автономії кримськотатарського народу на його історичній території, у Криму», – заявив Р. Чубаров. Проте глава меджлісу не став уточнювати, чи буде це відбуватися в складі України чи Росії.

«Приймаючи це рішення, ми спираємося на Декларацію ООН про корінні народи від 13.09.2007 р., яка передбачає право корінного народу на самовизначення (ст. 3), на автономію та самоврядування (ст. 4), право корінного народу на власну участь, за власним вибором, у політичному, економічному, культурному, соціальному житті держави свого проживання (ст. 5)», – зазначив Р. Чубаров.

Також він зазначив, що військова діяльність не може вестися на території корінного народу без його згоди або його прохання про це (ст. 30 Декларації ООН).

«При цьому ми підкреслимо незаперечність того, що Крим є історичною територією, на якій сформувався кримськотатарський етнос, що володів у різні часи національною державністю. Ми виходимо з того, що зміна статусу Криму в наші дні здійснюється без згоди і чіткої на те волі кримськотатарського народу – корінного народу Криму», – додав Р. Чубаров. – Ми підтверджуємо наше прагнення до зміцнення і подальшого розвитку відносин між кримськими татарами і всіма етнічними спільнотами, що проживають у Криму» (<http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/29/7020692>).

У свою чергу заступник голови меджлісу Н. Джеляль пояснив: «Ідеться про визнання кримськотатарського народу корінним народом в основоположних документах автономії, у першу чергу в Конституції. Це гарантована участь кримських татар в керуванні територією цієї автономії. Ми не говоримо про 100 % наших людей в органах влади, ми говоримо про адекватність і гарантовану участі. Це питання, що стосуються забезпечення збереження, використання і розвитку кримськотатарської мови, розвитку культури і всього, що з цими сферами пов'язано». Н. Джеляль також не зміг уточнити, чи будуть кримські татари домагатися автономії в Росії чи в Україні. Сказав, що остаточно відповіді на це питання поки немає.

Варто зазначити, що ініціатором ідеї формування автономії виступив меджліс, який є виконавчим органом курултаю. Делегати сам намір меджлісу, який наважився, нарешті, на цей крок, зустріли стоячи, тривалими оплесками й криками «Машалла!» і практично одностайно проголосували за запропонований проект. За документ проголосувало 212 делегатів із 217, що зареєструвалися в залі. При цьому один делегат – Е. Барієв – виступив проти прийняття такої резолюції, ще четверо утрималися. У коментарі LB.ua свою позицію він аргументував тим, що під час обговорення проекту постанови не були враховані його пропозиції, які «важливі в цей історичний період». Е. Барієв, зокрема, пропонував вказати в документі «кримських татар» як третю сторону у вирішенні українсько-російського конфлікту щодо Криму. «Якраз за завуальованим красивим текстом криється каверза: “оголосити” – що означає оголосити? А що робив національний рух 60 років? Меджліс 23 роки?» – пояснив Е. Барієв.

Також у постанові VI курултаю кримськотатарського народу «Про реалізацію кримськотатарським народом права на самовизначення на своїй історичній території – у Криму» йдеться про заклик кримськотатарського народу звернутися в ООН, Раду Європи, ЄС, ОБСЄ, ОІВ, до народів, парламентів та урядів держав із проханням підтримати право кримськотатарського народу на самовизначення на своїй історичній території – у Криму (http://dt.ua/UKRAINE/medzhlis-ogolosiv-pro-stvorennya-v-krimu-nacionalnoyi-avtonomiyi-140692_.html). Таким чином, курултай доручив меджлісу «увійти у відносини з міжнародними організаціями...»

Глава меджлісу кримських татар Р. Чубаров каже, що меджліс уважно відстежить те послання, яке зробив кримськотатарський народ парламентам і насамперед Верховній Раді України. «Ми сьогодні в цій ситуації заявили про право кримськотатарського народу на самовизначення. Наше право на самовизначення – воно безперечне. Опіраючись на міжнародні документи, ми зараз очікуємо реакції парламентів та урядів держав. Я не сумніваюся в тому, що одним з перших, хто повинен визначитися і відгукнутися на наш документ, це має бути парламент України», – підкреслив Р. Чубаров.

Водночас він не став прогнозувати, який відгук рішення курултаю отримає, зокрема, у Росії. «Чи відгукуватиметься парламент Росії, я не знаю, чи відгукуватимуться парламенти інших суміжних держав, я не знаю», – сказав він.

До речі, варто вказати на те, що на сцені, де проходив курултай, як у попередні роки, уже не було українського прапору, тільки кримськотатарський, а перед початком засідання не звучав гімн України. Примітно, що ще у 20-х числах березня з будівлі меджлісу в Сімферополі без пояснення причин був знятий український прапор.

Звертає на себе увагу й склад гостей. Якщо раніше на курултаї неодмінно були присутні високопоставлені чиновники з Києва, народні депутати чи активісти націонал-демократичних сил, то цього разу їх не було. Аналітики да-

ють різне пояснення: рішення Держради республіки про заборону в'їзду на півострів сотням політиків з Києва; з'їзди українських партій, які визначалися з кандидатами на пост Президента. Не було також на цій сесії представників кримськотатарської діаспори, оскільки до Криму неможливо потрапити. Про це заявив глава меджлісу Р. Чубаров під час брифінгу 29 березня. «У нас немає сьогодні в залі представників діаспори, оскільки до Криму неможливо потрапити», – сказав Р. Чубаров (<http://www.radiosvoboda.org/content/article/25314030.html>).

В обставинах, які склалися, кримськотатарська діаспора в Туреччині надіслала телеграму, у якій повідомила, що підтримує будь-яке рішення курултаю. «Наш народ мусить знати про те, що кримськотатарська діаспора в Туреччині буде продовжувати перебувати поруч зі своїм народом і підтримує своїх братів», – ідеться в повідомленні діаспори. Нагадаємо, що в Туреччині мешкає близько 5 млн кримських татар.

Але водночас російська сторона на курултайі була представлена безпосередньо президентом Татарстану Р. Мінніхановим і головою Ради муфтіїв Росії Р. Гайнутдіном і першим віце-прем'єром АРК Р. Теміргалієвим.

Однак, прийнявши постанову, делегати ще раз підтвердили, що не визнають результатів «референдуму» 16 березня. Утім, будь-яких різких висловів на адресу Росії в постанові також немає. На питання про те, чи визнають кримські татари Крим частиною РФ, заступник голови меджлісу Н. Джелалів відповів: «Тут ідеться не про визнання Росії, а про визнання факту того, що Крим, хоча де-юре залишається частиною України – голосування Генеральної Асамблеї ООН це показало, де-факто тут російські війська, діють російські закони, ходять російські рублі й багато іншого ще відбувається. Фактично, ми виходимо з того, що існує в реальності на сьогодні... Ми втомилися шукати своє місце у відносинах між двома державами. Тому ми були стурбовані в першу чергу захистом інтересів власного народу».

Частина делегатів відкрито вимагала вказати в проекті постанови про створення автономії формулювання «у складі України». Такої позиції, приміром, дотримувався Д. Ібраїмов із Сімферопольського району. У бесіді з LB.ua він висловив упевненість, що його пропозицію підтримають не менше 80 % делегатів, оскільки Криму, як вважає, Д. Ібраїмов, необхідно залишатися в складі України. Ті ж, хто наполягав на уточненні «цього нюансу», закликали учасників національного з'їзду менше керуватися емоціями і тверезо дивитися на речі. Серед них був глава алуштинського регіонального меджлісу Е. Арпагли.

Водночас не відмовляються лідери кримських татар і від контактів з російським керівництвом. Глава меджлісу Р. Чубаров вважає, що необхідна зустріч з президентом Росії В. Путіним. «Ми дійсно тиждень тому виклали ряд питань, які, з нашої точки зору, потрібно розглянути для вирішення тих процесів, які відбуваються в Криму та навколо Криму. І для їх обговорення я запропонував зустрітися керівництву меджлісу кримськотатарського народу з

президентом Росії... З ким це обговорювати, як не з президентом тієї країни, яка тут встановила своє правове поле», – наголошував Р. Чубаров.

У свою чергу присутній на з'їзді президент Татарстану Р. Мінніханов заявив, що готовий виступити посередником у діалозі між керівництвом меджлісу та президентом РФ В. Путіним. Виступаючи з промовою перед присутніми, Р. Мінніханов пообіцяв допомогу керівникам меджлісу в організації такої зустрічі. За його словами, нещодавно він особисто розмовляв з главою держави. Татарстанський лідер запевнив, що В. Путін «зацікавлений у сприятливому вирішенні питань, пов'язаних з кримськотатарським народом». «Він попросив мене дуже уважно вислухати ваші вимоги, ваше бачення майбутнього. І, звичайно ж, виходячи з тих позицій, які сьогодні тут будуть прийняті, я готовий виступити такою сполучною ланкою», – сказав президент Татарстану. У свою чергу Р. Чубаров підтвердив, що запропонував В. Путіну зустрітися з керівництвом меджлісу кримськотатарського народу.

Звертаючись до делегатів курултаю, президент Татарстану висловив впевненість у тому, що разом з керівництвом РФ вдасться знайти прийнятні рішення для того, щоб кримськотатарський народ жив і розвивався повноцінно, а також закликав кримських татар до компромісів: «Потрібно зараз жити новими реаліями, рухатися вперед і знаходити компроміси, які будуть потрібні для майбутнього нашого покоління, для кримських татар, для майбутнього ваших дітей. Дуже важливо, щоб ми змогли виробити такі позиції, які зробили б життя кримських татар більш гідним. На жаль, ці 70 років серйозно не змінили ваш побут, не змінили ваше положення, і та несправедливість, яка сталася 70 років тому, повинна бути історично виправлена, і те, що сьогодні меджліс і курултай говорять про те, що Крим – історична батьківщина кримських татар, і всі ті процеси, які несправедливо відбулися, я думаю, що вони знайдуть підтримку всього світового співтовариства і РФ. Потрібно вибрати правильну позицію, щоб потім не довелося шкодувати про ті чи інші моменти, які надала нам доля», – розповідав делегатам з'їзду Р. Мінніханов.

Пізніше в спілкуванні з журналістами голова Ради муфтіїв, відповідаючи на запитання про своє ставлення до створення кримськотатарської автономії, був більш конкретний: «Створити кримськотатарську національну автономію – це дуже легко. Це абсолютно ніяких труднощів, я думаю, не представляє. Тому сьогодні на курултайі кримськотатарський народ думає про своє майбутнє, і це правильно».

Звертає на себе увагу при цьому така обставина: один з делегатів курултаю кримськотатарського народу, глава сакського регіонального меджлісу Е. Білялов подякував президенту РФ В. Путіну за те, що він згуртував кримських татар. «Спасибі Путіну, що він згуртував нас, кримських татар», – заявив Е. Білялов. У свою чергу делегати національного з'їзду ці слова зустріли не схвальним гулом і свистом. «Я перебільшую. Він зробив важку ситуацію, але згуртував наш народ, – поспішив уточнити свої слова Е. Білялов. – І зараз наш

народ так згуртувався, як ніколи за 70 років. І ми повинні втримати нашу згуртованість, приймаючи правильні рішення» (<http://gigamir.net/news/kyiv/regions/pub710747>).

Переломним, як вважають експерти, став виступ московського бізнесмена, власника кримськотатарського телеканалу АТР Л. Іслямова. «Ви тут влаштуєте політичний захід, звучать політичні гасла, це все прекрасно», – сказав Л. Іслямов, який не є ні делегатом курултаю, ні членом меджлісу. Однак, за словами бізнесмена, без співпраці з владою Криму і РФ кримським татарам у сформованій ситуації не обійтись. І сам він це вже відчув на власному досвіді. «Усі ви знаєте, що АТР опинився на передовій лінії фронту і вже прийняв на себе перший удар», – сказав Л. Іслямов. Така ж ситуація, за його словами, і з бізнесом у Росії. Він нагадав делегатам, що на його підприємствах у Криму працює близько тисячі кримських татар. «У них є сім'ї, по 4–5 дітей. Це 6000 осіб. Мені сказати їм, що підприємство закривається?!» – запитував Л. Іслямов. За словами бізнесмена, кримські татари можуть виявитись заручниками боротьби між великими державами. «...Але якщо ми зараз вплутаємося в такий бій, якщо 10–15 наших хлопців загинуть, ми знову на 30 років відкотимося назад!» – сказав він. Л. Іслямов підкреслив, що «дисидентами весь народ бути не може».

Більшість делегатів зустріло цю промову оплесками, після чого курултай підтримав рішення про входження кримських татар у владу. Якщо бути точним, з'їзд дав змогу меджлісу самостійно визначитися в питанні про те, чи варто кримським татарам займати посади в державних органах, але мало хто сумнівається, що рішення буде позитивним.

Загалом питання про те, брати чи не брати участі кримським татарам у нових органах влади на території Криму, з огляду на абсолютно нові правові умови, тривало понад чотири години. Дискусія була досить жвавою. Ряд делегатів курултаю пропонували ігнорувати кримську владу, піти в «глуху» опозицію. Але більшість підтримала рішення про те, щоб меджліс визначився з кандидатами, яких запропонує для роботи на керівних посадах у виконавчій і представницькій гілках влади Криму. За рішення про співпрацю проголосували 178 делегатів із 217, зареєстрованих у залі. «Нам треба якось жити на нашій землі, хтось повинен захищати наші інтереси, оскільки із Криму наш народ їхати не планує», – заявив один із делегатів.

Додамо, що перед початком засідання перший віце-спікер кримського парламенту Г. Іюффе підтвердив, що нова Конституція Криму, імовірно, не міститиме норм про квоти для кримських татар. Раніше влада півострова обіцяла 20 % квот кримським татарам на представництво в органах влади. За словами пана Г. Іюффе, російське законодавство не передбачає такої норми, тож її не може бути і в Основному законі. «Усі інші гарантії кримським татарам влада забезпечить», – сказав він (<http://gazeta.lviv.ua/news/2014/03/29/26464>).

Однак Г. Іюффе вказав, що скасована квота буде присутньою у сферах держуправління, де немає виборних посад. Також, як запевнив заступник голови

парламенту, кримськотатарська мова отримає статус державної поряд з російською та українською (<http://www.rivnist.in.ua/news/2014/03/30/2253>).

Натомість Н. Джелаялов розповів, що кримські татари домагатимуться не менше 33 % місць в органах влади півострова.

Деякі члени меджлісу не приховують, що пов'язують певні надії з перебуванням Криму в складі РФ. «Якщо ми отримаємо конкретні гарантії розвитку нашого народу, його відродження та збереження – так хто ж проти Росії?! Тому що Україна цього не зробила протягом 23 років», – сказав журналістам глава відділу зовнішньополітичних зв'язків меджлісу А. Хамзін (<http://www.forbes.ru/sobytiya/obshchestvo/253217-krymskie-tatary-poshli-vovlast>).

Курултай також не став забороняти кримським татарам брати російські паспорти. Меджліс поки що рекомендував своїм співвітчизникам, одержуючи російські паспорти, не виходити із громадянства України. «Але ситуація змінюється дуже швидко. Адже Росія може й посилити, а то й скасувати подвійне громадянство, яке діє на її території. Тому на ці питання в мене відповідей теж немає», – зазначає Р. Чубаров.

При цьому слід зазначити, що напередодні курултаю головною інтригою була можливість проведення кримськотатарського національного референдуму. Він міг би стати відповіддю кримських татар на влаштований владою 16 березня плебісцит, який і послужив підставою для приєднання Криму до Росії. Про таку можливість неодноразово говорив один з лідерів кримських татар, депутат Верховної Ради України М. Джемілев, який донедавна очолював представницький орган кримськотатарського народу меджліс. Делегати курултаю іншої думки. Питання про проведення кримськотатарського референдуму навіть не включили до порядку денного сесії.

Р. Чубаров, відповідаючи на питання, чи проводитиметься національний референдум, такої можливості виключати не став. «У тому випадку, коли ми побачимо, що буде потрібно демонстрація чіткої, ясної волі кримськотатарського народу, ми будемо проводити референдум», – сказав він.

До того ж, як заявив Р. Чубаров, до 15 квітня 2014 р. відбудеться чергова сесія курултаю, на якій може бути розглянуте питання про проведення національного референдуму кримських татар про їхнє бачення майбутнього Криму. «Я не виключаю, що на сесії будуть поставлені остаточні крапки в питанні проведення національного референдуму і формулювання питань для голосування», – сказав Р. Чубаров.

За його словами, питання про проведення референдуму може бути вирішене, якщо будуть знайдені не тільки достатні підкріплення в міжнародній практиці, а й буде надано допомогу в його проведенні з боку міжнародних організацій. У зв'язку з цим, додав він, меджліс створив спеціальну групу, яка вивчить усі аспекти, пов'язані з проведенням референдуму в межах одного етносу. «Ми зараз намагаємося знайти міжнародні прецеденти і спиратися на міжнародні організації, які можуть нам у цьому допомогти. Насамперед це

такі організації, які покликані служити уникненню конфліктів, наприклад ОБСЄ або управління верховного комісара ООН з прав людини», – сказав Р. Чубаров.

Також, зазначив він, на сесії курултаю розглядатимуться питання, пов'язані з подальшими кроками меджлісу кримськотатарського народу в ситуації, що склалася на півострові.

Р. Чубаров також зазначив, що постарається зробити все, щоб на сесії курултаю зміг бути присутнім лідер кримськотатарського народу, народний депутат України М. Джемілев. Нагадаємо, що 22 березня стало відомо, що російська влада Криму оголосила экс-главу М. Джемілева персоною нон гра-та на території півострова (<http://newsru.ua/ukraine/02apr2014/kromtata.html>).

Зазначимо, М. Джемілев, який є лідером кримських татар, ще ніколи до цього не пропускав сесії курултаю.

Лідер меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров заявив, що татари в будь-якому випадку залишаться в Криму. «Кримські татари в будь-якому випадку залишаться на своїй землі, вони самі будуть визначати свою долю, свій розвиток у тій реальності яка створилась, виходячи з природного права корінного народу на самовизначення на своїй землі. Інша справа – форми реалізації права на самовизначення, його механізм і можливості залежать від нинішніх умов», – наголосив глава меджлісу (http://ipress.ua/news/kurultay_ogolosyv_pro_stvorennnya_natsionalnoi_ta_terytorialnoi_avtonomii_v_krymu_57059.html).

На сесії курултаю обговорювалося також звернення ревізійної комісії. Вона запропонувала повернути кримськотатарському народу історичну самоназву *qırımlar* (киримли, кримці). Однак курултай кримських татар відмовився перейменовувати свій народ. Зміну самоназви кримськотатарського народу підтримали лише 52 делегати.

Курултай пояснив це тим, що ще не настав час вирішувати питання самоназви. Деякі народні обранці запропонували провести спеціальні конференції, на яких можна буде вивчити всі «за» і «проти». Були також пропозиції винести питання про самоназву на референдум.

На завершення курултаю глава меджлісу Р. Чубаров про рішення курултаю резюмував: «Ми нічого більшого не зробили, ніж зробив би будь-який народ у тій ситуації, коли його земля стала об'єктом великих дискусій щодо суверенності, прав на це землю. Ми заявили про своє право на самовизначення на цій землі. Тому у всіх парламентів і держав, які виходять з основоположних документів ООН, насамперед Статуту ООН, є тільки один вихід – розділити право самовизначення кримськотатарського народу на своїй землі» (<http://www.5.ua/tema-dnya/item/377267-vyznachennia-krymu-slovo-za-krymskymy-tataramy>).

Натомість фахівець з ісламської релігії Інституту національної стратегії Р. Сулейманов вважає, що Р. Чубаров і сам навряд чи вірить у можливість

створення автономії в Криму в нинішніх умовах. «Він намагається вибити від російського уряду побільше привілеїв», – прокоментував результати засідання курултаю Р. Сулейманов.

Письменник, дослідник проблем ісламських народів Ф. Фатклісламов вважає, що ситуація насправді дуже тривожна. «У разі, якщо автономія не буде створена, кримськотатарське населення, якщо і не повстане, то влаштує широкомасштабні протестні акції, – сказав письменник. – Цей народ зазнав безліч поневірянь, він готовий до боротьби. Боротьба буде без зброї, але відчайдушною». На цьому тлі, вважає експерт, можуть активізуватися радикальні ісламісти, що перебувають у Криму. Вони змінять світських лідерів кримських татар, того ж Р. Чубарова. «Для запобігання такому сценарію Кремлю слід негайно вступити в діалог з нинішніми лідерами кримськотатарського народу, – вважає пан Ф. Фатклісламов. – Потрібно спільно шукати шляхи виходу із ситуації, що стала майже критичною. Влада цілком може створити умови для розвитку історичних і культурних традицій татар Криму».

Доктор історичних наук з Інституту історії ім. Ш. Марджані Академії наук Республіки Татарстан Д. Ісхаков також вважає, що татарська частина населення півострова вправі проживати в національно-культурному світі. «Усе ж їх більше двох сотень тисяч, – зазначив учений. – Але, гадаю, до війни справа не дійде. Татари Криму незабаром забудуть про автономію та переключаться на вирішення більш важливого для них питання – невизнаних земельних угідь. Це для них головне. Думаю, російській владі спільно з кримськими татарами слід терміново зайнятися вирішенням саме цієї проблеми» (<http://www.newizw.ru/politics/2014-03-31/199395-mesto-pod-solncem.html>).

У свою чергу українські аналітики, говорячи про рішення меджлісу браги участь у органах влади, яке було ухвалене, зазначають, що скоріше за все, прийняте воно було під тиском, і, можливо, з погрозами членам меджлісу й кандидатам у члени уряду, але з іншого боку, незалежно від цього, на практиці воно фактично анулює рішення курултаю щодо першого питання про проголошення самовизначення, оскільки віддає народ у владу незаконного уряду, налаштованого проти кримських татар. Влада Криму досягла своєї мети, резюмують аналітики.

Вийшло, власне, так, як і говорив один зі спостерігачів: «Знаючи, як вирішується національна проблематика в РФ, можна прогнозувати – від українців кримських татар відірвуть, а потім розведуть “як кошенят”. Доля самого Татарстану показова – за Б. Єльцина регіон міг собі дозволити не голосувати навіть за Конституцію РФ, але за В. Пугіна їм заборонили навіть перейти на латиницю».

Відомий журналіст О. Пашаєв із цього приводу висловлював думку: «Я б прибрав формулювання “національно-територіальна автономія”, а залишив би обтічне формулювання – “самовизначення кримськотатарського народу на

основі постанови ВР України про визнання кримських татар корінним народом України”».

Звичайно, ситуація, у яку потрапив Р. Чубаров, дуже непростя. З одного боку, його мотив можна зрозуміти, він широко говорить, що шукає такі форми роботи, за яких небезпека для народу була б мінімальною. І це вагомий аргумент. Проте він не каже про неминучу співпрацю з нелегітимною та невизнаною владою. Є багато прикладів у історії, коли саме опір кримських татар давав і стратегічний, і тактичний вигравш. Як вказують аналітики, думки М. Джемільєва, визнаного морального лідера народу, курултаю явно не вистачало.

Багато хто впевнений, що, оскільки межджіс уже піддався тиску зі сторони, він може проявляти слабкість і надалі.

Водночас мають рацію, напевно, і ті, хто вважає, що все дається не так просто і для реалізації ухвалених рішень доведеться ще і працювати, і боротися.

Журналістка Л. Казакевич, наприклад, вважає: «Я не політик і не політолог, проте я – кримська татарка. Я пропоную наступне: перше – припинити суперечку. На нас дивиться весь світ, українці сподіваються на нашу мудрість. Власне обговорення – теж показник того, що у нас немає культу особистості і є демократія. Друге – підсумковий документ курултаю не вважати підсумковим. Доопрацьовувати. Уточнювати навіть цей горезвісний аспект з присутністю кримських татар у держорганах влади, яку ми перед усім світом не визнаємо. Я не кажу вже про можливість проведення референдуму всього народу. Третє – національна автономія. Я – “за”. Краще без України і без Росії. Самостійно. Але це утопія, напевно. І з-поміж “двох зол” я обираю Україну. Ну, не зможу я підтримати Росію, яка відібрала життя двох кримчан, один з яких – мій сусіда Р. Аметов. Країна з гоп-стоп керівником. Не по дорозі, односторонньо. Роботи дуже багато. Однак коли кримські татари байдикували? Увесь час працювали. Усе тільки починається, друзі-співвітчизники!» – зазначила Л. Казакевич.

Консультант у сфері політичних комунікацій С. Костинський зазначає, що курултай зробив заяву на перетворення кримськотатарського народу на самостійний суб’єкт міжнародних відносин. «М’яч на стороні української та російської держав. Той, хто перший зробить правильні висновки (мова насамперед про створення в Криму національно-територіальної автономії), отримає серйозний важіль впливу на півострові та одночасно забезпечить стратегічне цілепокладання і вкладе виняткову мотивацію в діяльність національного руху кримських татар мінімум на кілька найближчих років», – зазначив С. Костинський (<http://www.forbes.ru/sobytiya/obshchestvo/253217-krymskie-tatary-poshli-vo-vlast>).

Межджіс кримськотатарського народу відмовився від конфронтації та почав шукати нову модель взаємовідносин з кримською владою. Таку думку в коментарі кореспондентові Кримського інформаційного агентства озвучив

кримський політолог Д. Батурич. На думку експерта, меджлису та курултаю належить адаптуватися до нової кримської політичної реальності.

Разом з тим в Україні слід розпочати широке обговорення пропозиції про проведення Всеукраїнського референдуму про створення Автономної Татарської Республіки Крим у складі України на території півострова. З такою ініціативою виступив у Дніпропетровську один з координаторів місцевого Євромайдану, правозахисник В. Сухов.

За його даними, такий референдум міг би відбутись разом із президентськими виборами або після них. За його словами, перетворення Криму на Автономну Татарську Республіку Крим може допомогти вирішити «кримське питання». «Справа не тільки в перейменуванні Криму, а у відновленні історичної справедливості по відношенню до кримських татар, які є прямими спадкоємцями Османської імперії. Це не тільки політичний крок, а й крок на збереження територіальної цілісності України. Результати референдуму можна імплементувати в Конституцію України», – повідомив правозахисник радіо «Свобода».

За його словами, цю ідею треба якнайшвидше донести до столичної влади (<http://www.radiosvoboda.org/content/необхідно-провести-референдум-щодо-татарської-автономії-в-складі-україни—правозахисник/25314259.html>).

Отже, курултай мав стати відправною точкою для поступального руху до власної національної державності кримських татар, але насправді нею не став. Курултай не пішов на протистояння з новою владою Криму, однак і не став офіційно заявляти про її визнання. До того ж запропонована постанова про початок «правових процедур щодо створення національно-територіальної автономії», як зазначають експерти, залишається досить розмитою для розуміння. Водночас цікавою деталлю є доручення меджлису увійти в офіційні відносини зі світовими міжнародними організаціями – що фактично є заявкою на правосуб'єктність і незалежність.

З іншого боку, як зазначають в обговореннях учасники соцмереж, політика кримських татар сьогодні виважена та мудра, вони «примудрилися сісти на всі стільчики разом».

З одного боку, М. Джемільєв виступає в Радбезі ООН як головний доповідач про стан кримськотатарського народу. До цього лідер кримських татар зустрічався з керівництвом НАТО і прем'єром Туреччини Р. Ердоганом. Одночасно він проводить ще кілька ключових зустрічей, наприклад, 1 квітня захід Jamestown Foundation «Гаряча точка: Крим». Вражаюче високий рівень для неформального лідера трьохсоттисячного народу, який не має своєї державності.

З іншого боку, курултай приймає рішення про співпрацю з новою владою. М. Джемільєв не може підтримати цього рішення, не втративши обличчя – але у нього поважна причина не бути присутнім на курултаї взагалі. Він в ООН. Л. Іслямов пропонується на роль віце-прем'єра, запропоновану ніким іншим,

як Р. Теміргалієвим (якого за тиждень до того М. Джемільєв публічно назвав «мерзотою, якій треба триматися подалі про кримських татар»). При цьому Л. Іслямов – громадянин Росії, і пред'явити татарам звинувачення в тому, що вони «зрадили Україну», неможливо, вони в будь-який момент можуть сказати, що вони-то якраз і не зраджували.

Тобто наразі кримські татари фактично примудрилися одночасно не входити в конфронтацію з Росією, залишаючи відкритими шляхи для співпраці, і залишитися «чистими» в очах Заходу і України. Вони вже отримали статус для татарської мови, визнання меджлису російською владою (Україна, нагадаємо, його так і не визнала), який фактично визнаний єдиним і повноцінним органом представництва татар, статус корінного народу від українців, ведуть відкритий торг із Москвою та Києвом на своїх умовах, і Москва і Київ ці умови поки що приймають беззастережно.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Призначення І. Коломойського головою Дніпропетровської ОДА в оцінках експертів

Останні події в Україні потребують прийняття нестандартних рішень, які допомогли б стабілізувати ситуацію. Серед таких можна виокремити призначення на посади голів ОДА відомих бізнесменів. Зокрема, 2 березня в. о. Президента України, Голова Верховної Ради України О. Турчинов призначив І. Коломойського головою Дніпропетровської обласної державної адміністрації, звільнивши з цієї посади Д. Колесникова. Як зазначають деякі експерти, призначення представників сотні найбагатших громадян України на посади голів обласних державних адміністрацій є виправданим кроком, адже ці люди мають як авторитет, так й інші важелі впливу, щоб взяти області під контроль.

За інформацією ЗМІ, 4 березня І. Коломойський офіційно розпочав виконання обов'язків голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації. Він зазначив, що очолюватиме цю ОДА тимчасово, щоб навести порядок і спокій у регіоні.

Показовим стало вручення місцевими активістами Євромайдану символічних ключів від облдержадміністрації І. Коломойському. Відомий бізнесмен, олігарх і мільярдер увійшов до будівлі під гучні крики «Слава Україні!». Дніпропетровцям він пообіцяв не брати хабарів, говорити українською мовою і сформувати молоду команду управлінців після того, як ознайомиться з роботою обласних органів влади.

І. Коломойський представив двох своїх заступників – адвоката, бізнес-партнера Б. Філатова і колишнього народного депутата С. Олійника. Перший з них став заступником губернатора з внутрішньої політики, другий – заступником з координації роботи з правоохоронними органами. Своїм радником І. Коломойський призначив экс-губернатора М. Швеця.

Новопризначений голова ОДА запевнив, що зробить усе можливе задля наведення порядку в регіоні. «Згода олігархів очолити регіони – це позитивний сигнал для суспільства, що все нормалізується. Я запропонував свою кандидатуру на цю посаду, щоб присікти страх і паніку», – заявив І. Коломойський. Він також зауважив, що налаштований на конструктивну роботу та співпрацюватиме з усіма політичними силами, представленими в регіоні. «Ми не прагнемо створювати однопартійну систему. Я вже жив за такої системи», – підкреслив І. Коломойський.

Він повідомив, що з головою Дніпропетровської облради Є. Удодом, якого «євромайданівці» ще недавно намагалися змістити, у нього відбулася розмова про те, як їм взаємодіяти. І. Коломойський вважає, що колишня команда ОДА на чолі з О. Вілкулом і його наступником Д. Колесниковим працювала цілком професійно, тому міняти кадри поки не варто. Крім того, новому губернатору необхідно увійти в курс справи – познайомитися з людьми і зрозуміти, хто і як працює.

І. Коломойський пообіцяв керувати чесно, не допускати корупції та хабарництва в обласних структурах влади. Своїм першочерговим завданням він вважає припинення паніки й страху в області, скорочення неефективних бюджетних витрат, а також викорінення привілеїв чиновників. Крім того, він пообіцяв зміни для підприємців. «Для малого та середнього бізнесу на території області ми влаштуємо податкові канікули, але тимчасово», – пообіцяв І. Коломойський.

Він вважає, що життя громадян потрібно привести в стан законності та порядку. «Щоб вони відчували себе захищеними та відчували впевненість у завтрашньому дні. Першочергове завдання: заспокоїти населення, заспокоїти “гарячі голови”, завершити всі непотрібні розмови», – зазначив І. Коломойський.

Крім того, губернатор наголосив, що він не боротиметься із соціальними мережами та різними ідеями. «З ідеями потрібно боротися за допомогою інших ідей. Тобто ми повинні запропонувати речі, які заспокоять всіх», – зазначив І. Коломойський.

Як інформують ЗМІ, одразу після призначення на посаду голови ОДА І. Коломойський активно розпочав роботу та зустрівся з дніпропетровськими бізнесменами – представниками великого та середнього бізнесу задля обговорення наявних проблем в аграрній, промисловій галузях та інших сферах. Звичайний регламент подібних зустрічей змінили, обійшлося без вступного слова керівника ОДА. Натомість перейшли до формату «питання – відповідь».

І. Коломойський наголосив, що, незважаючи на ситуацію в державі, потрібно продовжувати працювати, створювати робочі місця, сплачувати заробітні плати та податки, заробляти прибуток та інвестувати. «Життя триває, які б виклики нам не надавала доля, ми зобов'язані з ними впоратися. Бізнес має працювати, розвиватися на благо області, на благо країни і на благо своїх акціонерів і працівників, які в цих компаніях працюють», – зазначив І. Коломойський.

На думку партнера І. Коломойського Г. Корбана, той як губернатор Дніпропетровщини швидко розбереться з корупцією. «Я зразу говорив, що треба залучити відомих бізнесменів та олігархів, це геніальне рішення. По-перше, олігархи мають колосальний вплив в рідних регіонах і швидко наведуть там конституційний лад, бо в них там підприємства, людський ресурс. По-друге, це нас врятує від федералізму та сепаратизму. І, по-третє, буде викорінено корупцію», – зазначив Г. Корбан.

Крім того, на його думку, призначення єврея І. Коломойського керівником Дніпропетровської ОДА дає сигнал усьому світу, що в Україні немає фашизму, антисемітизму.

У свою чергу заступник голови Дніпропетровської ОДА Б. Філатов запевнив, що влада Дніпропетровщини веде діалог з усіма і ситуація в області є стабільною. «У нас все стабільно. У нас є різні деструктивні елементи, які намагаються збиратися через соцмережі, роблять антиконституційні гасла, закликають до захоплення будівель, але за допомогою різних заходів, у тому числі й завдяки системній роботі з ними, нам вдається цю ситуацію тримати в зародку. Тобто ми не вправі заборонити громадянам висловлювати свою думку. Вони збираються, розмахують георгієвськими стрічками, але ніхто не дозволяє їм паплюжити державні символи України, захоплювати будівлі тощо», – наголосив Б. Філатов.

Він запевнив, що влада проводить діалог нормально з усіма. «Я вважаю, що Дніпропетровщина – приклад для всієї країни зараз», – зазначив заступник голови Дніпропетровської ОДА. За його словами, Дніпропетровськ показав своїм прикладом, яким чином можна цивілізовано передавати владу. «Зрозуміло, що у нас тут політичні протиріччя, у нас є особиста неприязнь з представниками старої команди, але потрібно віддати їм належне, в тому числі Партії регіонів, що вони не стимулюють проросійські настрої і не стали “п'ятою колоною”. Це дуже важливо», – наголосив Б. Філатов.

Варто зазначити, що між усіма політичними силами регіону була підписана політична угода, яку підписала й ПР. Як зазначають експерти, у цій політичній угоді Партія регіонів чітко засудила режим В. Януковича, заклики до територіального поділу України, закликала до розслідування ситуації з побиттям мирних демонстрантів.

На цю угоду звертає увагу й Б. Філатов, який вважає, що це було зроблено з перспективою на майбутнє. «Ми дивимось в майбутнє, а не в минуле. Зараз

ми налагодили політичний діалог і не збираємося займатися “полюванням на відьом”. Якщо є зловживання, порушення, нехай цим займаються правоохоронні органи, а ОДА є політичним органом, тому ми повинні налагодити діалог в суспільстві, вгамувати пристрасті, щоб показати приклад стабільності, що ми і показуємо. Я не хочу обговорювати сусідів, але у нас немає таких перекосів, як на Заході та Сході України. У нас все нормально. У нас немає захоплень райадміністрацій, протиправних дій, пограбувань, мародерства», – заявив Б. Філатов. Він також озвучив чотири основні напрями роботи, над реалізацією яких працює нове керівництво області. «Це збереження суверенітету і територіальної цілісності, стабілізація соціальної та економічної ситуації в області. Третє питання – створення нових відкритих правил гри, які не можна буде змінити у питаннях, у тому числі кадрових призначень, у питаннях цензури, свободи слова та іншого. Четверте – проведення чесних і прозорих президентських виборів без різних пріоритетів, як це було раніше. Абсолютно змагальних», – зазначив Б. Філатов.

Тим часом, як інформують ЗМІ, 20 березня 2014 р. на Дніпропетровщині підписано меморандум про перемир'я між різними політичними силами. У рамках меморандуму політичні сили відмовляються від силового протистояння під час мітингів, з'ясування відносин у мережі Інтернет, а також заявляють про неприпустимість напруження над державними символами та пам'ятниками.

Експерти, аналізуючи ситуацію, висловлюють різні точки зору з приводу призначення «олігархів» на важливі державні посади. Зокрема, глава Громадського комітету національної безпеки України О. Толкачов вважає, що призначення олігархів губернаторами в ряді областей це дуже влучне рішення для нової влади України. «У нас була велика проблема нелегітимності влади. Коли губернаторами стали олігархи, їхнє рішення вже не будуть ставитися під сумнів. Крім того, вони як власники підприємств зацікавлені у розвитку регіонів. Що стосується І. Коломойського, це взагалі дуже влучне рішення. Головний єврей Європи став губернатором у країні, яку зараз деякі звинувачують у націоналізмі», – зазначив О. Толкачов.

Директор «Інституту міста» О. Сергієнко також вбачає сенс у такому призначенні. На його думку, нині ці призначення є виправданими. «Зараз така екстраординарна ситуація, а це – люди, які користуються авторитетом, впливом. Вони мають усі важелі, щоб взяти свої області під жорсткий контроль. Зрозуміло, що це – захід тимчасовий, до стабілізації ситуації. До речі, в історії відомі випадки, коли великі бізнесмени кидали займатися бізнесом, навіть на шкоду цьому самому бізнесу, і займалися державними чи громадськими справами. Той самий Блумберг, колишній мер Нью-Йорка», – зазначив експерт.

Президент Аналітичного центру «Політика» І. Попов також переконаний у тому, що громадянська позиція найзаможніших і найвпливовіших людей України має сприяти громадянському спокою в країні.

Він назвав позитивом призначення найбагатших українських бізнесменів на ключові пости в регіонах. Політолог навів як дуже вдалий приклад призначення губернатором Дніпропетровщини бізнесмена І. Коломойського. «Я впевнений, що призначення І. Коломойського є тимчасовим. Проте він є настільки авторитетною людиною у Дніпропетровській області, що після його призначення ми там не бачимо якихось проблем з тітушками, із завозом російських провокаторів, бійками навколо ОДА. Тобто вони говорять однією мовою, домовляються про щось, він комунікує з Києвом на найвищому рівні», – зазначив І. Попов.

Не оминули увагою призначення І. Коломойського й зарубіжні політики. Зокрема, заступник держсекретаря США У. Шерман назвала Дніпропетровську область прикладом того, до чого прагнуть усі українці, і наголосила, що їй приємно було зустрітися з губернатором регіону. «Очевидно, що тут є дуже об'єднана спільнота, де представлені всі релігії і всі етнічні групи. Я сьогодні зустрічалася з найбільшою єврейською спільнотою в Україні для того, щоб запитати у них, чи правдиві слова про зростання антисемітизму за нового уряду. Я хочу вам сказати, що це не правда», – зазначила вона після зустрічі з головою Дніпропетровської ОДА І. Коломойським.

Проте є й інші думки. Деякі експерти вважають, що призначення олігархів на керівні посади не зовсім виправдано, а деякі взагалі таке рішення засуджують.

Директор Української філії Інституту країн СНД Д. Денисов зазначив, що зміна голів областей в Україні обумовлена тим, що нова влада намагається закріпити свої позиції на місцях. «Нові губернатори – це політична доцільність, через яку влада Києва намагається себе легітимізувати на південному сході й отримати важелі впливу. У Донецьку і Дніпропетровську це вже не сприйнято більшістю», – наголосив Д. Денисов.

На його думку, найнесподіваніші призначення були саме в цих областях. «Коломойський і Тарута – це люди, які не мають значного авторитету серед звичайних громадян. Вони – представники великого бізнесу, що негативно сприймається жителями східних областей. Великі питання викликають їхні професійні навички в адмініструванні й чиновництві. Вони обидва останні 25 років не займали посад адміністративного характеру. І як вони справлятимуться зі своїми обов'язками – це питання. У першу чергу вони забезпечуватимуть функціонування свого бізнесу і збагачуватимуться за рахунок держави і народу», – прогнозує експерт.

Ще жорсткіше висловився директор Центру євразійських досліджень В. Корнілов, який заявив, що призначення нових губернаторів в Україні підтверджують, що Майдан був бунтом проти олігархів четвертого Президента В. Януковича. «Усі наївні надії всіляких активістів Майдану про те, що вони творять антиолігархічну революцію, були помилковими. Ми, експерти, не раз говорили, що Євромайдан – це бунт українських олігархів проти В. Яну-

ковича та "сім'ї", які наступали на хворі мозолі великого бізнесу. Ці призначення підтверджують, що ми, а не ті, хто кидався на амбразуру, мали рацію», – вважає В. Корнілов.

На його думку, українські олігархи вклали в Євромайдан чимало коштів, тому сьогодні новій владі «потрібно окупати кошти». «Нинішня влада не має коштів. Вона знайшла спосіб розрахуватися зі спонсорами, передавши в безроздільне володіння східні області, а це відновлює феодальну систему годівлі. Адже в попередні століття давали вотчину бояринові, і у нього було всього два обов'язки: вчасно платити податки головному феодалу і стежити, щоб не було бунтів на підконтрольній території. Ось це обов'язки Коломойського і Тарути», – наголошує експерт.

Також відреагували на призначення олігархів на посади голів ОДА ідейні противники – комуністи і «свободівці». Зокрема, лідер КПУ П. Симоненко заявив, що до влади, замість одних олігархів, прийшли інші олігархи, які хочуть повернути те, що вклали в так звані «революції».

За його словами, призначення губернаторами двох українських олігархів І. Коломойського та С. Тарути є боротьбою всередині класу власників-олігархів. «Ті, які були при владі під біло-блакитними прапорами, і ті, які перебували в так званій опозиції під помаранчевими знаменами. Але це представники одного і того ж класу власників, які сьогодні найжорстокішим чином експлуатують людей на заводах, на фабриках, експлуатують їхній душевний стан, бо інформаційний простір просто розкладає і знищує людські якість і гідність», – зазначив лідер КПУ.

Він переконаний, що в цьому випадку прийшли люди, які платили за те, що відбувалося на Майдані та використовуватимуть владу для швидкого повернення вкладених грошей.

У свою чергу лідер В «Свобода» О. Тягнибок також розкритикував призначення олігархів губернаторами. Але він не вважає, що це зроблено з метою збагачення олігархів. На його думку, такі кадрові рішення можуть бути тільки тимчасовими. «Я вважаю це ризиком, причому досить великим ризиком, враховуючи те, що надалі це може призвести до федерального розділу держави, але керівництво країни на етапі формування списків керівників ОДА, враховуючи, що Україна опинилася в цей період в дуже складній геополітичній ситуації, маю на увазі військову агресію з боку Росії, прийняло подібне рішення. Якщо це тимчасовий крок, то в принципі це можна сприйняти», – заявив він.

Звичайно ж розв'язати всі проблеми миттєво неможливо й противників призначення нових губернаторів достатньо. Вистачає і тих, хто хотів би зайняти ці високі державні посади й для цього робитиме все можливе щодо дискредитації новопризначених голів ОДА. Не обійде така доля й І. Коломойського, але він це знає і спробує виправдати довіру керівництва країни.

Як відомо, І. Коломойський досі був людиною неопублічною, тому важко судити, який з нього вийде губернатор. У будь-якому випадку, наші олігархи пе-

ребувають у боргу перед українським суспільством. В умовах нинішньої кризи багаті бізнесмени повинні допомогти розв'язати економічні проблеми, щоб економіка не звалилася в прірву, адже їм це не вигідно. Отже, великий бізнес має усвідомлювати свою відповідальність за становище в Україні та діяти відповідно (*Матеріал підготовлено за інформацією таких джерел: Ігор Коломойський вступив на посаду голови Дніпропетровської облдержадміністрації // <http://nmsk-segodnya.dp.ua/uk/content/igor-kolomoyskiy-vstupiv-na-posadu-golovi-dnipropetrovskoyi-oblderzhadministraciyu>. – 2014. – 4.03; Губернатор Коломойський закликав регіональний бізнес створювати робочі місця та інвестувати // <http://9-channel.com/gubernator-kolomoyskiy-zaklikav-regionalniy-biznes-stvoryuvati-robochi-mistsya-ta-investuvati-komentar-00062856.html>. – 2014. – 13.03; Толкачов: Олігархи-губернатори це влучне рішення // <http://espreso.tv>. – 2014. – 4.03; Призначення Коломойського і Тарути головами ОДА – необхідний тимчасовий захід // <http://www.radiosvoboda.org>. – 2014. – 25.03; Олігархи зобов'язані посприяти громадянському миру в Україні // <http://bitbv.com.ua>. – 2014. – 17.03; Дніпропетровщина – приклад того, до чого прагнуть всі українці // http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?dniproperetrovshhina_. – 2014. – 21.03; На Дніпропетровщині підписаний Меморандум про перемир'я між різними політичними силами // <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/obl dp.nsf/document.xsp?id=7F44E85EC8725815C2257CA500552D03>. – 2014. – 24.03; Ігор Коломойський: «Перші кроки будуть направлені на дотримання порядку на Дніпропетровщині та введення життя в нормальне русло» // <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/obl dp.nsf/document.xsp?id=C1FCA25DB513463AC2257C91004E3353>. – 2014. – 4.03; Корбан: «Впевнений, що Коломойський викоринить корупцію на Дніпропетровщині» // <http://www.wz.lviv.ua/news/56319>. – 2014. – 2.03; Призначення губернаторів підтвердили, що Майдан був бунтом олігархів // <http://ua.for-ua.com>. – 2014. – 5.03; Симоненко прокоментував призначення губернаторами двох українських олігархів // <http://www.rbc.ua>. – 2014. – 3.03; Тягнибок розкритикував призначення олігархів губернаторами // <http://www.uzhgorod.net.ua>. – 2014. – 12.03).*

Правові аспекти

В. Пальчук, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. наук із соц. комунікацій
Ю. Половинчак, заввідділу НЮБ НБУВ, канд. іст. наук

Статус «корінного народу» у вітчизняному і міжнародному правовому полі: юридичні та політичні аспекти

Незважаючи на анексію Криму з боку Російської Федерації, Україна продовжує розглядати його як свою територію, визнавши, зокрема, кримськотатарський народ корінним у регіоні з усіма правовими й соціальними наслідками цього статусу. За прийняття відповідного проекту Постанови «Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави» проголосувало 283 депутати. Зазначена постанова спирається на ст. 3, 11, 15 Конституції та ст. 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, а також Віденську декларацію.

Постановою Верховна Рада доручила Кабінету Міністрів терміново представити законопроекти, нормативно-правові акти, які визначають і закріплюють статус кримськотатарського народу як корінного народу України. Розроблення проектів відповідних законів України та нормативно-правових актів відбуватиметься шляхом консультацій з меджлісом, ООН, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі, Радою Європи.

Згідно з Постановою, Україна гарантує захист і реалізацію невід'ємного права на самовизначення кримськотатарського народу в складі суверенної та незалежної Української держави, визнає меджліс – виконавчий орган курултаю – як вищий повноважний орган народу. Поряд із цим парламент доручив Кабміну розробити практичні механізми взаємодії між органами виконавчої влади України й меджлісом кримськотатарського народу.

У документі наголошується, що Україна гарантує збереження й розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності кримських татар як корінного народу і всіх національних меншин України. «Україна рішуче засуджує будь-які спроби обмеження політичних і соціальних прав, громадянських свобод, громадян України, які проживають в АР Крим різної етнічної приналежності, зокрема українців, росіян, кримських татар, вірмен, болгар, греків, німців, караїмів, кримчаків, що спостерігаються внаслідок проведення антиконституційного референдуму в АР Крим», – ідеться в Постанові.

Верховна Рада також заявляє про свою підтримку Декларації ООН про права корінних народів.

Відповідне рішення парламенту узгоджується з раніше зробленими заявами кримських татар про своє право на самовизначення в складі України. Відповідне звернення меджлісу кримськотатарського народу, підписане головою меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаровим, було направлено до Верховної Ради України, до всього українського народу – громадян України всіх національностей 15 березня. У зверненні, оприлюдненому за день до кримського референдуму, меджліс категорично відкинув будь-які спроби визначити майбутнє Криму без вільного волевиявлення кримськотатарського народу й закликав Верховну Раду та інші вищі органи державної влади України негайно й спільно з міжнародними організаціями (ООН, ОБСЄ, Рада Європи, Європейський Союз) забезпечити вільне волевиявлення на здійснення кримськотатарським народом невід’ємного права на самовизначення на своїй історичній території.

Ухвалена Верховною Радою Постанова, хоча й із запізненням, як визнають експерти, та все ж покликана заповнити лакуни вітчизняного законодавства щодо статусу корінних народів України. Відповідний статус, як зазначалося вище, визнає Конституція України, проте за 23 роки незалежності так і не було законодавчо врегульовано питання, хто з національних груп належить до них. Стаття 11 Основного закону України вирізняє одне від одного поняття «корінний народ» і «національна меншина». Уживання таких термінів в Основному законі України містять ст. 92, 119. Натомість у Конституції України при відображенні прав і свобод громадян у ст. 53 використано лише термін «національна меншина»: «...Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови в державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства». За такого підходу використання зазначених термінів постають питання «Чому зазначено лише термін “національні меншини” і не вжито “корінні народи”, так як у ст. 11, 92, 119?», «Чи корінним народам не гарантуються окреслені права у ст. 53?»... Подібні зауваження стосуються і ст. 10 Основного закону України.

За таких обставин правники констатували наявність в Україні певної групи громадян, які можуть бути віднесені до корінних народів, на яких до останнього часу поширювався правовий статус національних меншин, закріплений у Законі України «Про національні меншини» від 1992 р. та інших законодавчих документах, що не узгоджується з міжнародною практикою формування системи захисту національних меншин і корінних народів. Так, Робочий документ ООН «Визначення меншин» (1996), який розглядає цю правову категорію у зв’язку з іншими суміжними поняттями, чітко розмежовує поняття «корінні народи» та «національні меншини». Стаття 1 зазначеного документа визначає, що меншиною називають групу осіб, які постійно проживають на

території держави, є чисельною меншістю стосовно решти населення цієї держави, тобто складають менше половини її населення, мають національні, етнічні, релігійні, мовні, а також інші пов'язані з ними характеристики, культуру, традиції і т. д., які відрізняються від відповідних характеристик решти населення і які виявляють прагнення до збереження, існування і самобутності такої групи». До меншин ООН не відноситься: а) корінні народи; б) групи осіб, які розглядаються як народи і, відповідно, мають право на самовизначення; в) групи осіб, які мають згадані вище характеристики і явно не прагнуть до збереження своєї самобутності; г) групи осіб, які мають згадані вище характеристики, але є настільки малочисельними, що відсутня об'єктивна можливість встановити для них якийсь спеціальний режим захисту (ст. 5)².

Термін «корінні народи» (англ. *indigenous peoples*) використовується в різних документах Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій. Зокрема, 1957 р. було прийнято міжнародну Конвенцію про корінне та інше населення, що веде племінний спосіб життя. Її було спрямовано на захист цих народів від асиміляції, на захист їхньої самобутності, на збереження і розвиток їхньої культури, мови, релігії.

У 1989 р. в Женеві Міжнародна організація праці прийняла новий документ – Конвенцію про корінні народи і народи, що ведуть племінний спосіб життя в незалежних державах, який переглянув і розвинув деякі положення попереднього документа. У ст. 1 Конвенції 169 Міжнародної організації праці від 26.06.1989 р. зазначається, що корінне населення – це народи в незалежних країнах, які розглядаються як корінні з огляду на те, що вони є нащадками тих, хто населяв країну або географічну місцевість, частиною якої є ця країна, у період її завоювання або колонізації чи в період встановлення існуючих державних кордонів та які, незалежно від їхнього правового статусу, зберігають деякі або всі свої соціальні, економічні, культурні й політичні інститути³. Так, у США індіанців іменують «корінними американцями» (англ. *native americans*).

Крім того, 13 вересня 2007 р. Генеральна Асамблея ООН на одному з останніх засідань 61-ї сесії схвалила Декларацію про права корінних народів, яка покликана надати новий імпульс зусиллям міжнародного співтовариства щодо вирішення проблем близько 370 млн людей. Корінні народи, як зазначено в Резолюції 61/295 Генеральної Асамблеї ООН від 13 вересня 2007 р., стали жертвами історичних несправедливостей у результаті їх колонізації і позбавлення їх своїх земель, територій і ресурсів, що перешкоджає здійснен-

² Котляр Ю. Методологічні основи термінології, пов'язаної з національними меншинами. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/lans/2008_2/2-4.pdf.

³ Конвенція 169 о коренных народах, ведущих племенной образ жизни, в независимых странах: Принята Генеральной конференцией Международной организации труда 26.06.1989 г. // Ліга: Закон. Професіонал 7.2.1 Copyright: ІАЦ Ліра 1001–2000 р.

ню ними, зокрема, свого права на розвиток відповідно до їхніх потреб та інтересів.

Деякі науковці пропонують упровадити в українське правове поле критерії «корінний народ», які відповідають запропонованим Робочою групою щодо корінних народів під егідою ООН. У підготовленому цією групою проекті йдеться про проживання на землі предків або принаймні на частині цих земель; спільне походження від людей, які споконвіку населяли ці землі; спільну культуру в цілому або в деяких її конкретних проявах, таких як релігія, племінний спосіб життя, належність до певної спільноти корінного населення, одяг, засоби господарювання, стиль життя тощо; мову (використання власної мови як єдиної мови, рідної мови, мови, яка застосовується для спілкування в родинних стосунках, або як основна, переважна, звична, загальна або звичайна); проживання в певних регіонах країни або в певних регіонах світу; інші істотні умови. Робоча група ООН допускає визнання спільноти «корінний народ» не за обов'язковою сукупністю всіх вищенаведених критеріїв, а за відповідністю навіть деяким з них. За такого підходу при вирішенні питання про надання народу статусу «корінного» не обов'язковою може стати й ознака, за якою в міжнародне право було запроваджено безпосередньо термін «корінний народ» і яку винесено в назву відповідних документів – конвенцій Міжнародної організації праці (МОП) № 107 (1957) і № 169 (1989).

Таким чином, сучасні міжнародно-правові документи щодо корінних народів визначають останні як такі, що не мають власної державності, а проживають на території держав, де домінуючі позиції займають інші етноси. Саме тому демократичні держави, на території яких є самобутні корінні народи, беруть на себе зобов'язання виступати гарантом їхніх прав і забезпечувати умови для їхнього подальшого розвитку. Сучасну тенденцію надавати корінним народам інший правовий статус, ніж національним меншинам, можна розглядати як своєрідну компенсацію за відсутність власної державності. Процеси законодавчого закріплення статусу корінних народів і підписання міжнародних угод щодо прав корінних народів є одним з інструментів зменшення напруження в суспільстві, зміцнення стабільності й безпеки, запобігання проявам сепаратизму⁴.

Слід зазначити, що Україна поки що залишається країною, яка серед 11 країн, зокрема колишніх республік СРСР – Азербайджану, Грузії, Російської Федерації, на 61-й сесії Генеральної Асамблеї ООН утрималася від схвалення Декларації про права корінних народів від 13 вересня 2007 р. Тоді Декларацію підтримали 143 держави, чотири держави – Канада, США, Нова Зеландія та Австралія – проголосували проти її схвалення. Як вважає голова ради Ук-

⁴ Лопушинський І. Проблема корінних народів в Україні: державна політика щодо законодавчого врегулювання питання. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2011_3/doc/2/04.pdf.

раїнського незалежного центру політичних досліджень Ю. Тищенко, Україні необхідно приєднатися до Декларації ООН про права корінних народів, що поки не ратифікована нашою країною.

За словами лідера кримських татар Р. Чубарова, насторожена позиція значної частини політиків України до Декларації ООН багато в чому витікала саме з того, що українським законодавством так і не було сформульовано визначення поняття «корінні народи» та які етнічні групи на території України до них належать. «Просто кажучи, мої тодішні колеги потонули в теоретичних питаннях, а саме хто в Україні є титульною нацією, корінними народами або національними меншинами. Стало зрозумілим, що потрібно приймати рамковий закон, у якому, у першу чергу, слід закріпити відповідну термінологію», – зазначив він.

Вітчизняні науковці визначають корінні народи як народи, які проживають у багатоетнічних суспільствах незалежних країн і є нащадками тих, хто населяв країну або географічну область, частиною якої є ця країна, у період її завоювання або колонізації, у період встановлення існуючих кордонів, які, незалежно від правового стану, зберігають деякі або всі свої соціальні, економічні, культурні й правові інститути. Обов'язковою ознакою приналежності до корінних народів є самоусвідомлення народу як корінного на цій території⁵.

Спробу сформулювати визначення і перелік корінних народів в Україні зроблено у проекті закону М. Джемільова «Про Концепцію державної етнонаціональної політики України» (zareєстровано у Верховній Раді ще в березні 2012 р.). Пропонованим проектом визначається, що корінний народ – автохтонна етнічна спільнота, етногенез якої відбувся на території в межах сучасних кордонів України, становить етнічну меншість у складі її населення і не має власного державного утворення за межами Української держави. Корінними народами в Україні є кримські татари, караїми, кримчаки. Загалом, за висновком Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, проект є прийнятним як база для подальшої нормотворчості у сфері етнонаціональної політики. Він має достатньо повний і чітко визначений категоріальний апарат, містить аналіз сучасного стану етносоціального та етнополітичного розвитку України й скерований на вирішення конкретних проблем етнонаціональних відносин. Він спрямований на реалізацію прав окремих етнічних груп, зокрема тих, що постраждали під час депортацій 1944 р., а також тих, які перебувають у демографічно-кризовому становищі (караїми, кримчаки). У законопроекті визнається за українською нацією, як національно більшістю, роль «провідного суб'єкта державотворення» і ставиться завдання «створення умов для всебічного розвитку національної більшості, формування її повноцінної самосвідомості як державотворчої української

⁵ Етнічний довідник: у 3-х ч. / Л. Аза та ін.; НАН України, Інститут соціології. – К., 1997. – Ч. 3. – С. 95.

нації». Це є особливо важливим, оскільки дає змогу структурувати державну етнополітику на конкретній національній основі, більш об'єктивно підійти до питань про її цілі й засоби їх досягнення.

Законопроект, поданий від імені М. Джемільова, містить визначення, які спрямують політику на вирішення проблем потенційно упосліджених соціальних й етнічних груп, зокрема «недомінуюча національна більшість» (усуваються підстави ігнорувати як об'єкти державної етнонаціональної політики групи етнічних українців – представників національної більшості, коли вони опиняються в меншості серед представників національних меншин, тобто є «меншиною у меншині»); «репатріанти», «реемігранти», «українська діаспора» (аналогічно можуть ігноруватися як об'єкти етнополітики); «етнічна група» (термін, якого немає в Конституції України, але який відображає реальну етнополітичну проблему – появу нових численних іммігрантських груп, які, якщо їх не виділити термінологічно, можуть претендувати і на назву, і на правовий статус національних меншин з відповідним забезпеченням за рахунок держави тих колективних потреб, на які претендують традиційні національні меншини – освіту, участь у владі, ЗМІ національною мовою тощо); «заходи посиленої підтримки» (без нього й надалі надання певних дійсно потрібних певним етнічним спільнотам тимчасових пільг може за буквою, хоча й не за духом Конституції розцінюватися як дискримінація інших етнічних спільнот. Між тим, заходи посиленої підтримки потрібні для інтеграції раніше депортованих і репатрійованих спільнот, для виведення ромів зі стану соціального аутсайдерства, для поширення української мови хоча б відповідно до демографічної частки етнічних українців тощо). Зазначимо, що вже перші апробації проекту Концепції викликали бурхливі дискусії і законопроект не «дійшов» до сесійної зали Верховної Ради України.

Як відомо, на статус корінних народів в Україні претендують кримські татари⁶, караїми⁷, кримчаки⁸ та уруми⁹. У 2012 р. в м. Судак відбувся Міжнародний форум корінних народів, де обговорювалися проблеми збереження

⁶ Кримські татари (киримтатар або кримли) – народ, що історично сформувався в Криму. Розмовляють кримськотатарською мовою, що належить до тюркської групи; проживають на Півдні України (Крим, Херсонська та Запорізька області, понад 250 тис. за переписом 2001 р., близько 300 тис. за оцінками на 2012 р.).

⁷ Караїми – тюркомовний народ, корінні жителі Криму, послідовники караїмізму – різновиду іудаїзму. За переписом 2001 р. в Україні налічувалося 1196 караїмів у Криму (кримські караїми) та Івано-Франківській області (галицькі караїми).

⁸ Кримчаки – народ, який переважно мешкає на території Криму (приблизно 500 осіб), за деякими версіями – окрема етнолінгвістична (тюркомовна) спільнота єврейського населення.

⁹ Уруми, або греко-татари – тюркомовні групи греків; в Україні, за даними Держкомнацрелігій, компактно мешкають у 29 селах Донецької області, в одному селі Запорізької області та в Маріуполі.

культурної самобутності цих народів, забезпечення їхніх прав. Зокрема, Д. Перкова, представниця кримчацького народу, повідомила, що найбільше кримчаки потребують допомоги в збереженні їхньої культури й мови. «Перша й найстрашніша проблема – те, що наш народ є на межі зникнення. Нас залишилося всього 400 людей по Україні. Наш народ, на жаль, втратив свою мову. Це також страшна трагедія, бо немає мови – нема і народу», – зазначила вона. За словами Н. Кропотової, її народ – кримські караїми, яких в Україні налічується близько 1200 осіб, прагне повернути свої храми – кенаси, які за радянських часів були занедбані, а також відкрити національні школи. Крім того, караїми закликають відновлювати їхні архітектурні пам'ятки, такі як фортеця Чуфут-Кале в Бахчисараї. Подібні проблеми і в урумів, яких лишилося близько 150 тис. Представниця урумів О. Цибік підкреслила, що її народ насамперед хоче відновити мову: «Ми зустрічаємося з багатьма проблемами, насамперед це проблема мови. Не всі знають свою рідну мову, не знають елементів культури. Тому нам потрібна підтримка держави для розвитку національних шкіл», – зазначила вона.

Очевидно, що сьогодні, в умовах військової агресії Російської Федерації проти України та анексії Криму, питання належності до корінних народів із площини наукової та етнокультурної перейшло до політичної і при цьому гостро актуальною, про що говорить різка реакція Москви. Заяву МЗС України про «корінні народи», що передувала схваленню відповідної Постанови ВР, офіційний представник зовнішньополітичного відомства Росії О. Лукашевич порівняв з «дослідженнями теоретиків нацизму».

Причиною такої реакції стало невдоволення визначенням статусу росіян в Україні як діаспори, на чому наголошувало українське МЗС. «Російська Федерація, аргументуючи законність кримського референдуму, робить наголос на праві народів на самовизначення. Хотів би відзначити, що усі міжнародно-правові документи щодо такого права стосуються саме корінних народів. В Україні проживає чотири корінні народи, етногенез яких пов'язаний з територією України – це українці, кримські татари, караїми, кримчаки. Останні три походять з території Криму, а інші є діаспорою народів, які мають свої етнічні батьківщини за межами України», – наголосив представник МЗС.

Дискусії ці, як впливає з міжнародних документів, мають цілком прикладний характер. Нагадаємо, у тексті Декларації ООН утверджується право корінних народів на самовизначення: «Корінні народи при здійсненні їхнього права на самовизначення мають право на автономію або самоврядування в питаннях, що належать до їхніх внутрішніх і місцевих справ, а також шляхів і засобів фінансування їхніх автономних функцій». Таким чином, ідеться не стільки про законність невизнаного світовою спільнотою кримського референдуму, скільки про масштаби його нелегітимності та варіанти сценаріїв подальшого розвитку подій на проблемному півострові.

Як наголошують експерти, визначення «народ Криму», до якого апелювали російські організатори референдуму, є незрозумілим, і про право націй на самовизначення, чим аргументується його проведення і прискорене визнання його результатів РФ, не йдеться. «Керуючись цією логікою, нині самопроголошена влада, не будучи корінним народом, не мала права на проголошення незалежності Криму та входження до іншої держави. Такі права Декларація ООН гарантує лише корінним народам», – зазначила політолог, виконавчий директор ЛОГО КВУ О. Дащаківська. Директор Центру близькосхідних досліджень І. Семиволос в ефірі каналу «Україна» зазначив, що звернення до права «народу Криму» на самовизначення виглядає сміхотворно, оскільки єдиний, хто реально має право самовизначитися, виходячи з статуту ООН – це саме кримські татари.

Доктор юридичних наук, професор, екс-суддя Конституційного Суду України, один з авторів Декларації про державний суверенітет та Конституції України М. Козюбра у свою чергу нагадав, що Конституція РФ не передбачає права суб'єктів федерації на вихід з її складу. Відтак невизнання російським законодавством права стрімко приєднаного до РФ Криму на вихід зі складу Федерації загрожує праву кримськотатарського народу на самовизначення. Стаття 69 Конституції РФ гарантує права корінних нечисленних народів «відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права й міжнародних угод Російської Федерації». Зі змісту статті випливає, що Росія відносить до корінних народів малочисленні народи, зокрема народи Півночі. Росіяни ж, як і татари та українці (що є найбільшими національностями в Російській Федерації), відповідно до чинного законодавства РФ, до корінних народів не належить.

Утім, незалежно від точки зору російського законодавства, позиція кримських татар щодо самопроголошеної республіки на окупованому півострові базуватиметься саме на статусі корінного народу. Про це неодноразово заявляли лідери киримли. Як зазначив М. Джемільов, визнання народу корінним, як і представницького органу кримських татар меджлісу, відбулося «дуже запізно». Проте навіть із фактичним запізненням, на думку кримських татар – на 23 роки, статус корінного народу Криму дає «деякі переваги». «Зараз йдуть розмови про те, що, мовляв, народ Криму самовизначився. Немає такого поняття, як “народ Криму”. Є “корінний народ”, а є “люди, які були переселені”. В якій вони пропорції, багаточисельний, малочисельний корінний народ, це значення особливого не має. Практичне має, але правового – ні», – наголошує М. Джемільов.

«Ми ніколи не відмовлялися від свого права на самовизначення. У якій формі ми його реалізуємо, яким чином, скоро вирішимо. Ми скоро зберемо курултай», – заявив голова меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров в інтерв'ю виданню «Дзеркало тижня», відповідаючи на питання щодо відтворення національної автономії, втраченої в 1944 р. Р. Чубаров підкрес-

лив, що кримські татари «в будь-якому випадку залишаться на своїй землі, вони самі будуть визначати свою долю, свій розвиток в реальності, що настала, виходячи з природного права корінного народу на самовизначення на своїй землі». При цьому він додав, що форми реалізації права на самовизначення, його механізм і можливості «залежать від існуючих умов».

«Ми майже точно вирішили, що кримськотатарський народ проведе свій власний референдум на території Криму, де буде поставлено питання про те, хочемо ми бути у складі Росії чи України. Звичайно, цей референдум буде проводитись у не зовсім правовій формі, але він має більше політичну мету: показати світові на чиєму боці є корінний народ Криму – кримськотатарський народ», – заявив голова ради Кримської ГО «Інститут громадянського суспільства», політичний аналітик та правник Р. Мамут оглу Аблягіф. Він додав, що цим референдумом кримські татари хочуть спростувати маніпулювання Росії, яка заявила, що від 40 до 60 % цього народу голосували за приєднання до РФ, навівши як приклад ситуацію із Сімферополем. У місті та районі, за підрахунками кирилли, мешкають близько 44–45 тис. кримських татар, з яких участь у «референдумі» взяли 56 людей.

Практичне проведення такого плебісциту – цілком реальне, наголошує кримськотатарський правник. «У нас дуже розгалужена система органів місцевого самоврядування: у кожному мікрорайоні, місті чи найменшому селі є меджлиси кримських татар. У нас є понад 10 тис. активістів, які працюють на добровільних засадах в органах місцевого самоврядування. Ми можемо контролювати ситуацію, спостерігати за нашим народом по всій країні», – зазначив Р. Мамут оглу Аблягіф.

Позачергова сесія курултаю кримськотатарського народу, де буде вирішуватися питання про право кримських татар на самовизначення, збереться 29 березня. Очевидно, що на майбутні рішення національного з'їзду вплинуть подальші дії як з боку української влади, так і світової спільноти. За підсумками курултаю можуть бути озвучені нові звернення до української влади, міжнародних організацій і світової спільноти від кримськотатарського народу. Уже 30 березня лідер кримськотатарського народу М. Джемільов має висловити позицію свого народу з трибуни ООН.

Не виключено, навіть існує висока ймовірність, що Росія не визнає особливого статусу кримськотатарського народу, посилаючись на те, що в Криму діє тільки законодавство РФ і норми тих міжнародних документів, які вона сама ратифікувала. Проте рішення української влади щодо корінних народів уже ухвалені, і ті, що слід розробити і схвалити, повинні стати одним із аргументів для міжнародного співтовариства, у тому числі для ООН, при наданні оцінки кримським подіям. Якщо меджлис як головний орган кримських татар прийме рішення про незалежність або про автономію в рамках України, то в умовах військової окупації це не змінить ситуації, однак це може слугувати додатковим аргументом при веденні дипломатичних переговорів, вважає політолог

О. Дашаківська. Заяви представників кримських татар дають можливість визначити ті принципові позиції, з яких, спираючись на статус корінного народу, вони відстоюватимуть свої права. Керівник юридичного управління меджлісу Т. Гафаров наголошує на праві кримськотатарського народу, як корінного народу, на самовизначення, на автономне самоврядування, на повноцінну участь за своїм вибором у політичному, економічному, соціальному та культурному житті держави на території проживання. Представник меджлісу наголошує на міжнародних нормах, згідно з якими військова діяльність не може вестися на території проживання корінного народу без його згоди або прохання про це та вказує на право корінного народу на швидке рішення в рамках справедливих процедур врегулювання конфліктів і суперечок про державу іншими сторонами. Крім того, ідеться про повноцінну участь, гарантованість присутності у відповідних органах влади, зокрема у Верховній Раді Криму, пропорційно чисельності населення.

Найближчі дні, коли буде проведено курултай, визначать позицію кримськотатарського народу щодо його подальшого співіснування з окупаційною владою. У будь-якому випадку перед Українською державою стоятиме завдання сприяння і створення відповідної правової бази для відстоювання корінними народами Криму їхніх прав у повному обсязі як на півострові, так і у міжнародних організаціях (*Матеріал підготовлено за інформацією: Порталу Верховної Ради України (<http://zakon2.rada.gov.ua>); Національного інституту стратегічних досліджень (<http://www.niss.gov.ua>); Конгресу національних громад України (<http://www.kngu.org>); Українського центру культурних досліджень (<http://culturalstudies.in.ua>); BBC Україна (<http://www.bbc.co.uk>); Тиждень.ua (<http://tyzhden.ua>); eizvestia.com; Expres.ua, galinfo.com.ua, eizvestia.com*).

Партійна позиція

І. Рудь, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Роль ВО «Свобода» в сучасних політичних процесах в Україні

ВО «Свобода» є політичною партією, роль якої останнім часом в українському політикумі стрімко зростала. ВО «Свобода» за кілька років пройшла шлях від маргінальної політичної сили до політичного об'єднання загальноукраїнського масштабу з розгалуженою системою партійних осередків по всій Україні. Цьому сприяло ряд причин. Насамперед серед них слід назва-

ти розчарування в попередніх лідерах опозиції, посилення протестних настроїв у суспільстві, пошук нових лідерів.

Підтвердженням цьому стала перемога ВО «Свобода» на парламентських виборах 2012 р.: Всеукраїнське об'єднання «Свобода» отримало 10,44 % голосів виборців, що стало однією з найбільших несподіванок цих виборів.

ВО «Свобода» взяла активну участь у подіях у листопаді 2013 – лютому 2014 р., пов'язаних з акціями, що розпочалися після відмови від підписання Угоди про асоціацію з ЄС у листопаді 2013 р. та дістали назву Євромайдан.

Це стало можливим завдяки тактичним рішенням керівництва «Свободи» формально приєднатися до демократичної опозиції ще у 2011 р., своєчасному ухваленню проєвропейської риторики й здатності надати силовий людський ресурс для охорони Євромайдану – до нього увійшли насамперед асоційоване з ВО «Свобода» молодіжне угруповання С14 і «Студентська свобода».

При цьому роль «Свободи» в розвитку Євромайдану виглядає доволі суперечливою. З одного боку, представники ВО «Свобода» брали активну участь у створенні й функціонуванні «Самооборони Майдану». Члени ВО «Свобода» загинули в лютому 2014 р. у революційних подіях.

«Свободівці» дійсно забезпечували захист та охорону Євромайдану й захоплених опозицією будівель від нападів «Беркута».

Рішучість «свободівців» зробила значний внесок у підняття бойового духу багатьох учасників Євромайдану, які не мали жодного – ні організаційно, ні ідеологічно – зв'язку з крайньо-правими, але потребували організаційної та координаційної участі ВО «Свобода» в життєдіяльності Майдану.

З іншого боку, дії «Свободи» часом переходили у відвертий правий радикалізм, що відштовхувало від Євромайдану значну частину населення України, яка негативно ставилася до уряду Януковича – Азарова, але не готова була ділити опозиційний майданчик з крайньо-правими.

Для багатьох жителів країни сусідство націоналістичних гасел, з одного боку, та антиурядових промов – з іншого, створило стійкий зв'язок між опозиційними протестами та ідеологією націоналізму й правим радикалізмом. Усвідомивши свою помилку, на певному етапі протестних акцій керівництво «Свободи» почало докладати зусиль для приборкування свого правоекстремістського крила.

Разом з тим, як показали дії «свободівців» на Євромайдані, радикальні принципи боротьби в багатьох випадках залишилися для них основоположними. Зокрема, члени ВО «Свобода» виявилися причетними до цілого ряду «розкольніцьких» дій – від вивішування прапорів у КМДА та конфліктів з журналістами, медиками-волонтерами й представниками громадянського руху «Спільна справа» до повалення пам'ятника Леніну, яке було неоднозначно сприйнято не лише жителями Києва, а й інших регіонів України, і факельних маршів на честь дня народження С. Бандери, які вкрай негативно сприймали-

ся на Південному сході України (http://www.ji-magazine.lviv.ua/anons2014/Shehovcov_Ukr_krajn-pravi_i-Euromajdan.htm. – 2014. – 3.03).

Ситуація не змінилася й після завершення «гарячої» фази Євромайдану. Незважаючи на те що після усунення В. Януковича від влади ВО «Свобода» отримала ряд портфелів в уряді А. Яценюка, зокрема представники ВО «Свобода» отримали посади віце-прем'єр-міністра – О. Сич, міністра аграрної політики та продовольства – І. Швайка, міністра екології та природних ресурсів – А. Мохник, в. о. міністра оборони України – І. Тенюх (адмірал І. Тенюх подав у відставку 25 березня 2014 р., <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/25/7020198/?attempt=1>. – Ред.) і Генерального прокурора України – О. Махніцький, її представники періодично роблять акцент не на легальних, а на силових механізмах вирішення проблемних питань.

Особливо неоднозначну реакцію викликали дії групи народних депутатів ВО «Свобода» – Б. Бенюк, І. Мірошніченко та А. Ілленко, коли вони силою змусили написати заяву про звільнення директора Першого національного О. Пантелеймонова, що викликало скандал серед громадськості. Парламентарі звинуватили чиновника в підтримці режиму В. Януковича, штовхали й били його. Після цього О. Пантелеймонова відвезли в невідомому напрямку. За словами депутатів «Свободи», його хотіли відвезти на Майдан «покаятися», але він «побоявся» і поїхав самостійно.

Міністр внутрішніх справ А. Аваков назвав вчинок депутатів «свободівців», які силою змусили написати заяву про відставку керівника НТКУ, неподобством і запевнив, що готовий організувати розслідування.

Лідер «Свободи» О. Тягнибок засудив дії своїх колег і заявив, що вони готові здати депутатські мандати і відповіді перед судом і громадою. Однак мандати вони так і не здали (<http://gordonua.com/news/politics/Deputaty-VO-Svoboda-siloy-zastavili-uvolitsya-glavu-Pervogo-nacionalnogo-14439.html>. – 2014. – 18.03).

Уже після подій з головою НТКУ народний депутат від «Свободи» І. Мірошніченко зробив резонансну заяву стосовно можливості застосування «акцій прямої дії» у випадку, якщо відповідні служби проігнорують його вимогу щодо недопущення на територію України зірок російського шоу-бізнесу, які підтримали агресію В. Путіна в Криму. Про це нардеп написав на своїй сторінці у Facebook. «До мене апелюють небайдужі українці щодо гастролей на концертних майданчиках України полум'яних московських звйозд-путінцев, які підтримали війну Росії в Україні та анексію Криму внаслідок його окупації», – написав І. Мірошніченко.

Він зазначив, що тиждень тому надіслав депутатське звернення в СБУ, Державну прикордонну службу, МЗС та в інші органи з вимогою не допустити на територію України осіб, які «підтримали московську агресію і розпалюють сепаратизм в Україні». Як наголосив І. Мірошніченко, якщо вимоги буде проігноровано, то доведеться застосовувати акції прямої дії, або «бути вчер-

гове зганыбленими» (http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?mirosh-nichenko_grozitsya_ne_dopustiti_v_ukrayinu_gastroleriv_putina&objectId=1305106. – 2014. – 22.03).

З іншою резонансною заявою стосовно необхідності починати українізацію Сходу і Півдня України нещодавно виступила депутат Верховної Ради від фракції ВО «Свобода» І. Фаріон. Відповідно до її висловлювань, центральній владі в Києві необхідно зупинити безпрецедентну українофобію на Сході України. Як пояснила депутат, склалася парадоксальна ситуація, коли постійно говориться про захист російськомовної частини населення України, «яка насправді потребує захисту тільки від нав'язливого маніпулювання її настроями з-за кордону». Водночас україномовні мешканці Харківської, Донецької, Луганської областей стають жертвою бандитських нападів і постійного психологічного тиску, підкреслила І. Фаріон (<http://forum.for-ua.com/read.php?1,3743280,3743578>. – 2014. – 29.03).

Нагадаємо, раніше саме з подачі І. Фаріон Верховною Радою України було прийнято ветований згодом в. о. Президента О. Турчиновим скандальний закон про скасування мовного закону Ківалова – Колесниченка, що було використано проросійськими силами в Україні як привід для антиурядових і сепаратистських виступів та призвело до загострення ситуації в Криму.

Такі заяви та дії представників «Свободи», названі багатьома опонентами партії провокаційними, так само як і дії її бойових підрозділів, активно й грамотно використовуються російськими ЗМІ для підризу легітимності протестного руху й нового уряду в Україні та обґрунтування поширення ідеї про «неофашистську природу» Євромайдану.

Варто зазначити, що такі дії «Свободи» не лише негативно позначаються на зовнішньому іміджі України, а й призводять до істотних електоральних втрат партії всередині країни. Про це говорять дані соціологічного опитування, проведеного спільно Центром «Соціс», Київським міжнародним інститутом соціології, групою «Рейтинг» та Українським центром економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова 14–19 березня. За даними цього соціопитування, за умови можливих дострокових виборів до Верховної Ради, якби вони відбулися в березні 2014 р., «Батьківщина» на чолі з Ю. Тимошенко отримає 15 % підтримки; «Солідарність» на чолі з П. Порошенком – 14,8 %; УДАР В. Кличка – 11,3 %; Партія регіонів – 10,5 %; Комуністична партія – 4,9 %; Радикальна партія Ляшка – 3,9 %; ВО «Свобода» – 3,5 % (<http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/26/7020401>. – 2014. – 26.03).

Нагадаємо, що на парламентських виборах у 2012 р. ВО «Свобода» отримало 10,44 % голосів виборців.

Не сприяє зміцненню позицій партії і не надто ефективна діяльність партійців ВО «Свобода» у владному статусі. Зокрема, різкої критики зазнали дії члена ВО «Свобода» І. Тенюха на посаді в. о. міністра оборони.

У зв'язку з цим показовим є коментар відомого політолога Г. Перепилиці,

який зазначив що в. о. міністра оборони І. Тенюх не виконав свого прямого обов'язку – захист територіальної цілісності й недоторканності України. За його словами, «оцінка військово-політичної обстановки в. о. міністра оборони І. Тенюхом була помилковою та неадекватною, що ввело в оману і в. о. Президента України О. Турчинова, і парламентарів». «Абсолютну пасивність міністра Тенюха можна було побачити, коли не було віддано чітких команд, не було створено чіткого плану дій для війська і флоту в Криму, – сказав Г. Перепилиця. – Цифри з доповіді І. Тенюха у ВР свідчать про те, що ми фактично здали наші війська в Криму. Тому що із 19 тис. боєздатного війська і сил флоту, як він назвав, залишилось тільки 4. Значить 15 тис. – ми здали. А ці сили були вкрай необхідні на материковій частині України для побудови передової оборони, яка могла б запобігти можливій широкомасштабній військовій агресії», – підкреслив Г. Перепилиця (<http://galinfo.com.ua/news/158164.html>. – 2014. – 26.03).

Директор компанії персонального і стратегічного консалтингу Berta Communications Т. Березовець вважає, що основна проблема «Свободи» – відсталість. Негатив, який накопичено сьогодні стосовно «Свободи», пов'язаний з їхнім невмінням правильно працювати із суспільством. Поведінка тієї ж Ж. І. Фаріон, яка посварилася з усіма парламентськими журналістами, Ю. Михальчишин, який у грубій формі звернувся до львівських студентів на початку Євромайдану, завдяки яким значною мірою і відбувся «майдан» у Львові, показує, що представники ВО «Свобода» застрягли в часі, причому років так 20, і не можуть пристосуватися до нових політичних реалій, вважає директор компанії Berta Communications. «Навіть у тих регіонах, де “Свобода” мала підтримку, сьогодні люди розчарувалися не лише в цій партії, але і в інших політичних силах. Думаю, тому вони і не хочуть бачити партійні прапори на акціях, що проходять на підтримку євроінтеграції», – вважає Т. Березовець. На його думку, «політичні сили, що краще адаптуються до нових політичних реалій, – УДАР, “Батьківщина” – мають більше перспектив. Це добре пояснює і те, чому саме кандидати від цих партій мають куди більші шанси на президентських виборах, а О. Тягнибок, як реальний кандидат в Президенти країни, на сьогодні має невеликі шанси на успіх».

Директор Європейського інституту політичної культури О. Булавін висловлює щодо ВО «Свобода» більш оптимістичну думку. Звичайно, є певні сигнали розчарування та іміджевих втрат, які О. Тягнибок намагається швидше виправити, але сказати, що «Свобода» в рамках політичного тріумвірату виглядає слабше, ніж УДАР чи «Батьківщина», поки не можна, вважає експерт.

Однак цілком очевидно, що присутність «Свободи» у владі поки що мало поліпшило життя звичайних громадян. У нікуди йде енергія, пов'язана із зовнішньою політикою та іншими речами, але господарською роботою представники ВО «Свобода» займаються не вміють і їм це не цікаво, стверджує О. Булавін. Він упевнений, що саме «екстремістські схильності “Свободи” і

псують загальне враження про них. Якби зараз були вибори до Верховної Ради, то “Свобода” ні в якому разі не набрала б такої великої кількості голосів. Тому зараз лідеру “Свободи” доведеться поодиноці витягувати рейтинги партії» (<http://provice.ck.ua/eksperty-pro-jevromajdan-i-svobodu-2>. – 2013. – 26.11).

Цікавою є експертна оцінка ВО «Свобода» не лише київськими політологами, а і їхніми колегами із Заходу України – головного електорального поля партії за результатами парламентських виборів 2012 р.

Як вважає директор Центру політичних досліджень (Львів) А. Романюк, «радикальна складова програми “Свободи” виявилась доброю в умовах боротьби за владу, а коли партія перейшла до влади, то її програма має бути змінена. Вхідження “Свободи” до структур влади показує те, що вона має проблему з кадровим потенціалом, не має добре підготовлених фахівців, які могли б обіймати ті посади, які належать до політичних».

Виборці критикують також діяльність ВО «Свобода» в парламенті. Ця політична сила не реалізовує своєї програми в законах, зауважує політолог Л. Мандзій, хоча вже є при владі. Дії партії «були спрямовані не на конструктив, а на деструктив, партія не намагалась шукати порозуміння через діалог, а воліла все списувати на те, що перебуває в опозиції».

Про те, що ВО «Свобода» не виправдала очікувань людей, говорить і керівник громадської організації «Комітет виборців України» на Львівщині О. Дащаківська. Адже люди очікували чіткого плану дій від цієї партії та не розуміють боротьби за владу в складний для країни час, пише радіо «Свобода». «Для виборця ключовими залишились два законопроекти, які “Свобода” подала у парламенті: про заборону абортів і проголосований після “майдану” про мову, який збурило суспільство. Ці два законопроекти є ілюстрацією того, чим займалась “Свобода”, яка не займалась господарськими, політичними питаннями, а відстоювала власні цілі і відволікала увагу виборців від якихось інших важливих проблем», – вважає керівник громадської організації «Комітет виборців України» на Львівщині О. Дащаківська.

ВО «Свобода», порушивши мовне питання, лише посилило напруження в країні, а інцидент у кабінеті тимчасового керівника НТКУ став приводом для антиукраїнської пропаганди в російських ЗМІ та дав аргумент проти України постійному представнику Росії в ООН В. Чуркіну. «Замість того щоб виконувати функції парламентської фракції і ухвалювати закони, які б сприяли українському книговидавництву чи перекладам фільмів українською мовою, лунали голосливі заяви, які сприяли плану поділу України на Схід і Захід», – зауважив громадський активіст А. Рожнятовський.

Виборці очікували, що «Свобода» протидіятиме не лише антиукраїнській політиці, а й вирішуватиме економічні проблеми. Стежили люди й за поведінкою народних депутатів від цієї політичної сили під час подій на Майдані та сподівалися, що «свободівці» діятимуть чітко, злагоджено і з відповідальністю за долю країни, підкреслив А. Рожнятовський

(<http://dyvys.info/polityka/svoboda-robyt-zayavy-yaki-spryyayut-planu-kremlya-ekspert.html>. – 2014. – 26.03).

29 березня 2014 р. XXVIII з'їзд Всеукраїнського об'єднання «Свобода» завершив свою роботу, делегати з'їзду висунули лідера партії О. Тягнибока кандидатом на пост Президента України на позачергових виборах 25 травня 2014 р.

Також на з'їзді було обрано уповноваженого представника кандидата на пост Президента О. Тягнибока у ЦВК М. Запаскіна.

На з'їзді розглянуто питання про кандидата від ВО «Свобода» в народні депутати України у виборчому окрузі № 83 в Івано-Франківську – ним був обраний голова обласної партійної організації В. Попович. Як відомо, по цьому округу до парламенту пройшов О. Сич, який склав депутатські повноваження у зв'язку з призначенням віце-прем'єр-міністром (<http://lenta.newspaper.net/ua/news?id=257569437&date=2014-03-29>. – 2014. – 29.03).

1 квітня 2014 р. Центральна виборча комісія зареєструвала лідера ВО «Свобода» О. Тягнибока кандидатом на пост Президента України. Відповідне рішення підтримали одногосно всі 15 присутніх на засіданні членів Центрвиборчкому (<http://www.pravda.com.ua/news/2014/04/1/7021027>. – 2014. – 1.04).

На сьогодні лідер «Свободи» єдиний з опозиційної трійки (В. Кличко, А. Яценюк, О. Тягнибок), кожен із членів якої протягом останнього року висловлювався щодо своєї участі в президентській кампанії, висунув свою кандидатуру на пост Президента України.

Ще напередодні з'їзду ВО «Свобода» 29 березня віце-спікер Р. Кошулинський не міг відповісти на питання «Чи буде лідер ВО «Свобода» висувати свою кандидатуру на виборах Президента України?». Р. Кошулинський, як один із технологів партії, навіть у бутність опозиційної трійки був проти єдиного кандидата. За рік з моменту парламентських виборів «Свобода», у зв'язку зі скандалами і не завжди однозначною позицією, доволі сильно втратила в рейтингу, і якщо б сьогодні О. Тягнибок відмовився від виборів, то в партії були б дуже малі шанси на парламентських виборах.

У своїй промові на з'їзді ВО «Свобода» 29 березня О. Тягнибок висловив думку щодо ВО «Свобода» та її місця в українському політикумі. Зокрема, він підкреслив, що партія не займалася самопіаром і самозамилуванням на відміну від інших політичних сил і робила все, щоб зберегти Україну.

Після лідера на трибуні розпочалися традиційні виступи перших осіб партії. Спочатку А. Мохник, потім І. Фаріон та А. Ілленко по черзі піднімалися на сцену й активно агітували «свободівців» за О. Тягнибока. «Я не бачу нічого дивного в тому, що український націоналіст залишився фактично єдиним лідером Майдану... Чому, власне, не нам йти в владу? Чому ми повинні цього соромитися, приховувати або боятися?» – запитав А. Ілленко, проголосивши О. Тягнибока єдиним нинішнім лідером Майдану.

Екс-міністр оборони І. Тенюх, звертаючись до делегатів з'їзду, підкреслив, що «Свобода» нині лише частково перебуває у владі, тому, щоб вершити про-

грес України, треба мати повну владу. Коли нарешті настав час голосувати, зал кілька разів вставав й аплодував стоячи своєму лідерові. Наприкінці делегати одногосно підтримали кандидатуру О. Тягнибока.

Пізніше на брифінгу він закликав усіх кандидатів відмовитися від взаємної боротьби. «Ці вибори повинні пройти під знаком ідеологічного протистояння, а не політичних технологій. Ми, як частина влади, зацікавлені в тому, щоб вибори пройшли чесно і демократично, без використання адмінресурсу», – сказав О. Тягнибок.

Коментуючи інформацію про підтримку на президентських виборах В. Кличком П. Порошенка, О. Тягнибок відповів, що ВО «Свобода» вітає будь-які ініціативи з об'єднання, які реалізуються в середовищі колишньої опозиції (<http://www.theinsider.ua/politics/53372d4ee38a6>. – 2014. – 29.03).

Ситуація для ВО «Свобода» ускладнюється ще й тим, що на сьогодні на вітчизняному політичному полі з'явився «народжений Майданом» «Правий сектор», який нині вже трансформувався в політичну партію та заявив про політичні амбіції.

На сьогодні на тлі підвищення впливу в суспільстві ідей «Правого сектору» та падіння рейтингів «свободівців» лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок допускає союз з лідером «Правого сектору» Д. Ярошем на президентських виборах. «...У тому числі ми не виключаємо, що можуть бути відповідні домовленості з іншою націоналістичною політичною силою, появу якої ми позитивно сприймаємо. Ми навіть дуже схвально ставимося до того, щоб і в парламенті могла бути представлена ??не одна націоналістична партія», – заявив О. Тягнибок. Про дієздатність такої співпраці наразі говорити складно (http://zn.ua/POLITICS/svoboda-vydvynul-tyagniboka-kandidatom-v-prezidenty-142235_.html. – 2014. – 29.03).

На сьогодні «Правий сектор» і ВО «Свобода» бачаться політичними експертами головними конкурентами на електоральному полі. Як заявила соціолог І. Бекешкіна, «на загальнонаціональних виборах “Правий сектор” буде ділити електорат зі “Свободою”. Між ними буде серйозна боротьба, в результаті якої до парламенту можуть не потрапити і одні, й інші».

Згідно з оприлюдненими рейтингами спільного соціологічного дослідження кількох провідних соціологічних служб, ВО «Свобода» може отримати 5,2 % голосів на парламентських виборах, а «Правий сектор» – 2,7 %.

І. Бекешкіна вказує, що запорукою стрімкого зростання рейтингу «Свободи» у 2012 р. був доступ до ефіру телебачення й дуже проблематично, що такий доступ матиме «Правий сектор». «Без телебачення нікому нічого на загальнонаціональних виборах не світить, щоб не говорили про Інтернет», – вважає І. Бекешкіна.

Відомий політолог В. Фесенко також вказує, що «Правий сектор» ділитиме електорат зі «Свободою». «Проте у “Свободи” хороша централізована партійна структура, якої у “Правого сектору” ще немає» (<http://www.bbc>.

co.uk/ukrainian/politics/2014/03/140326_right_sector_political_future_vc.shtm. – 2014. – 26.03).

Отже, ВО «Свобода» в сучасних політичних процесах в Україні відіграє впливову роль. Партія має стабільну електоральну базу, розгалужену систему регіональних організацій та ідеологічну платформу національного спрямування, що позитивно виділяє її на фоні українського політикуму.

Водночас провокаційні, а почасти радикальні акції ВО «Свобода» викликають неоднозначну реакцію в суспільстві і відштовхують від партії значну частину потенційних виборців.

Подальша роль у політичних процесах ВО «Свобода» залежатиме від вектора дії керівництва партії, їхнього бажання діяти парламентськими методами, від підготовки управлінських кадрів з лав партії та узгодження рішень між її керівництвом і регіональними організаціями.

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Хмельницький національний університет став переможцем 6-го конкурсного відбору проектних заявок на участь у європейській міжнародній програмі **Tempus IV**, спрямованій на модернізацію вищої освіти. З 937 заявок, поданих університетами різних країн Західної та Східної Європи, фінансування отримав 171 науково-освітній проект, з яких чотири у 2014 р. – виконуватиме ХНУ. На сьогодні наш університет є учасником семи проектів Tempus (4 – нових і 3 – з попередніх років). Це – вагомий результат з огляду на те, що процедура відбору проектів є досить тривалою та складною. Здійснюється вона на основі оцінювання академічної і технічної якості поданих заявок згідно з національними пріоритетами, що щорічно визначаються міністерствами освіти відповідних партнерських країн. Узагалі лише 33 проекти за участі українських університетів рекомендовано для фінансування ЄС.

У числі переможців проектна заявка «Підготовка педагогів і освітніх менеджерів у роботі з гетерогенними групами та організаціями», розроблена викладачами та науковцями ХНУ та ще 18 ВНЗ і Фондовим університетом м. Хільдесхайм (Німеччина).

Проект розрахований на три роки, починаючи з 2014 р. Особливістю проекту є створення модульних освітніх програм з елементами білінгвального та дистанційного навчання, структурна перебудова рівнів підготовки в інтегровану багаторівневу систему за допомогою розвитку єдиної міжнародної мережі університетів-партнерів.

У рамках проекту ЄС «Підготовка педагогів і освітніх менеджерів у роботі з гетерогенними групами та організаціями» днями у Фондовому університеті м. Хільдесхайм (Німеччина) відбулася перша п'ятиденна зустріч представників консорціуму учасників проекту «Tempus IV» та установча конференція. У Німеччині Хмельницький національний університет представляв та взяв участь у роботі конференції проректор з міжнародних зв'язків, професор, координатор проекту від ХНУ – М. Йохна.

Зустріч проходила у формі семінару. У роботі семінару взяли участь представники усіх членів консорціуму. На урочистому відкритті з вітальним словом виступив президент Фондового університету Вольфганг – Уве Фрідріх (Wolfgang - Uwe Friedrich). Під час урочистої церемонії професор Хільдесхаймського університету О. Грауманн виступила з доповіддю, присвяченою проблемам гетерогенності і ознайомила учасників з основними цілями та завданнями проекту. Семінар проводився на базі Фондового університету м. Хільдесхайм. Університет Хільдесхайм має багаторічний досвід участі в різних міжнародних проєктах у сфері освіти, у тому числі і програмах Tempus. В рамках проєкту, для представників консорціуму була організована цікава програма, яка сприяла як науковому розвитку, так і культурному збагаченню учасників.

Під час візиту до Німеччини в ратуші міста Хільдесхайм відбулася офіційна зустріч учасників проєкту з бургомістром міста, доктором Майєром.

Результатом візиту до Німеччини стала розгорнута програма спільних дій, спрямованих на розробку і реалізацію етапів проєкту Tempus IV. Виконання поставлених цілей допоможе ефективно здійснити підготовку спеціалістів в університетах різних країн та запровадити принципи інклюзивної освіти, що дає змогу інтегрувати в соціум різні групи дітей: з обмеженими можливостями здоров'я, з відхиленнями в соціальній поведінці, із сімей мігрантів тощо.

Tempus – міжрегіональна програма Європейського Союзу, спрямована на модернізацію вищої освіти у 28 країнах – сусідах ЄС. Програма націлена на активізацію міжнародного міжуніверситетського співробітництва, реформування системи вищої освіти, оновлення навчальних програм. За 20 років реалізації програми Темпус в Україні вітчизняними університетами було успішно виконано понад 300 проєктів (*Хмельницька обласна державна адміністрація* (http://adm.km.ua/index.php?subaction=showfull&id=1392728350&archive=&start_from=&ucat=5&), – 2014. – 18 02).

* * *

Низка українських міст-консорціумів підписали Меморандуми про взаєморозуміння з проєктом українсько-німецького співробітництва «Енергоефективність у громадах». Серед українських міст, які були обрані в результаті двоетапної конкурсної процедури партнерами проєкту, було обрано п'ять консорціумів міст, очолюваних Дніпропетровською обласною радою, Житомирською міською радою, Луганською міською радою, Полтавською об-

ласною державною адміністрацією, Чернівецькою міською радою. Сьогодні Меморандуми було підписано із трьома з них – Дніпропетровщиною, Луганщиною, Чернівцями.

Проект «Енергоефективність у громадах» виконується в Україні Німецьким товариством міжнародного співробітництва Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH на замовлення Федерального міністерства економічного співробітництва і розвитку Німеччини (BMZ) з вересня 2013 р. та має на меті посилення здатності місцевого самоврядування виконувати роль рушійної сили у реалізації заходів з підвищення енергоефективності в Україні (*Українська енергетика UA-Energy.org* (<http://ua-energy.org/post/41183>)). – 2014. – 06.02).

* * *

В Луганске состоялась презентация совместных проектов трансграничного сотрудничества в рамках Еврорегиона «Донбасс». Участникам заседания еврорегиона были предложены восемь проектов в сфере энергетики, межрегиональной кооперации, АПК, экологии и логистики, а также туризма. Отмечено, что их реализация станет реальным толчком для активизации инвестиционной деятельности, повышения конкурентоспособности территорий-участниц еврорегиона, развития современной производственной и рыночной инфраструктуры, создания новых рабочих мест и т. д. В качестве одного из уже успешно реализованных на Луганщине проектов названо строительство трех ветропарков суммарной мощностью 875 МВт. Это будет самый мощный ветропарк в Украине. Планируемый объем инвестиций – 18,3 млрд грн. Первые турбины запущены еще в прошлом году, парки постепенно выходят на проектную мощность. Также были представлены проекты «Энерготехнологический кластер по глубокой переработке углеводородов в городах Звереве – Гуково», «Тенденции и перспективы развития АПК Еврорегиона «Донбасс», «Переработка породных отвалов в Луганской области», «Развитие природно-заповедного фонда и формирование экологической сети Луганщины в рамках Еврорегиона «Донбасс», «Зона сервисного обслуживания таможенно-логистического терминала «Должанский».

Помимо этого участники обсудили возможности использования интернет-ресурсов в приоритетном направлении деятельности Еврорегиона «Донбасс» – развитии межрегиональной кооперации (*Луганська обласна державна адміністрація* (http://www.loga.gov.ua/oda/press/news/2014/01/24/news_63366.html)). – 2014. – 24.01).

* * *

Науковці Прикарпатського національного університету спільно з турецькими колегами з університету Гезі (Анкара) працюють над проектом «Термоелектричні матеріали та пристрої для енергозаощадження та

підвищення безпеки», який фінансується НАТО в рамках програми «Наука заради миру та безпеки». Науковим керівником проекту від Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника є кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики і хімії твердого тіла, заступник директора Центру НАТО Л. Никируй, а зі сторони Університету Гезі – доктор наук, професор Р. Ахиска. Програма НАТО фінансує реалізацію проекту протягом 2014–2015 рр. на загальну суму 239 тис. євро. Для Прикарпатського національного університету виділено суму в розмірі 159 тис. євро. Під час реалізації проекту заплановано закупівлю сучасного наукового обладнання та необхідних матеріалів, передбачено стажування дослідників у провідних наукових центрах світу, безпосередня участь у найбільш відомих наукових конференціях за тематикою проекту, публікація результатів досліджень у рейтингових наукових виданнях, окремі кошти виділено на патентування отриманих технічних результатів, звертається особлива увага до залучення у число дослідників молодих учених – студентів та аспірантів.

Виробництво розроблених внаслідок реалізації проекту термоелектричних матеріалів планується на виробничій базі партнера проекту – ВО «Карпати» (Івано-Франківськ). Кінцеві генератори будуть промислово виготовляти у компанії «TES Thermoelectric Systems Ltd.» (м. Анкара, Туреччина). Інші партнери проекту сприятимуть створенню ефективної рекламної компанії (Інститут інноваційних досліджень, м. Івано-Франківськ) та просуванню продукції на світовий ринок (компанія «Датасистемз», Москва, Російська Федерація) *(Фізики Прикарпатського національного університету працюють на НАТО // Галицький кореспондент (<http://www.gk-press.if.ua/node/11173>). – 2014. – 11.02).*

Діяльність науково-дослідних установ

Национальная академия наук Украины создала новую аналитическую структуру – Центр мировой экономики и международных отношений (ЦМЭМО). Руководителем назначен экономист О. Устенко, который до этого работал исполнительным директором Фонда Блейзера (The Bleyzer Foundation). Основная задача состоит в разработке стратегии и аналитической поддержке ключевых государственных решений *(Левый берег (http://society.lb.ua/life/2014/02/23/256755_nan_ukraini_sozdala_noviy.html)). – 2014. – 23.02).*

Аерокосмічна і авіаційна галузі

У перші дні роботи Національного космічного агентства України дійшли висновку, що слід складати космічні програми, розраховані на

п'ятиріччя, які б затверджували уряд або Верховна Рада країни. 16 жовтня 1992 р. у приміщенні Головної астрономічної обсерваторії НАН України відбулося засідання групи експертів, яка розглянула концепцію і матеріали, що надійшли в НКАУ та Комісію космічних досліджень НАН України.

Експерти дійшли висновку, що космічна програма має складатися з трьох розділів:

- 1) національні космічні проекти;
- 2) міждержавні космічні проекти (у рамках СНД);
- 3) міжнародна діяльність (із країнами далекого зарубіжжя).

Розглянули понад 600 пропозицій та проектів. Із них 225 – національних, 343 – міждержавних і тільки 4 – міжнародних.

Експерти зробили висновок про слабкий розвиток внутрішнього ринку, недостатню кількість користувачів космічної інформації, малу номенклатуру космічних сервісів. Глибокий аналіз стану Міждержавної програми і пропонування за нею проектів доводив, що коопераційні зв'язки з Російською Федерацією на довгі роки будуть взаємовигідними, і їх слід підтримувати.

Остання цифра (4 пропозиції для міжнародної співпраці) відображала певною мірою спадщину закритості галузі в минулому й свідчила про необхідність активізації роботи на міжнародному ринку в майбутньому.

Головною метою програми були: аналіз можливостей підприємств і організацій у реалізації накреслених заходів; збереження промислового кадрового й інтелектуального потенціалу; вивчення можливостей розширення внутрішнього ринку; вихід на зовнішній ринок.

25 травня 1993 р. проект першої космічної програми було затверджено постановою Кабінету Міністрів України. До першої програми входили перспективні проекти, які б забезпечили Україні лідируючі позиції в космічній сфері. Серед них: створення національної системи ДЗЗ (дистанційного зондування Землі) «Січ» із запуском першого супутника «Січ-1» під юрисдикцією України; створення вітчизняного телекомунікаційного супутника «Либідь» для забезпечення роботи супутникового телебачення і зв'язку; збереження кооперації з РФ; підготовка міжнародних угод та інші космічні проекти.

Космічне агентство, дотримуючись виробленої В. Горбуліним стратегії розвитку, збирало у сферу свого управління стратегічні підприємства та організації, пов'язані з розробкою і виробництвом космічної техніки, забезпечувало їх підтримку, а також створювало нові підприємства для розв'язання конкретних спеціалізованих завдань (ДП «Укркосмос», ДП «Дніпрокосмос», Національний центр аерокосмічної освіти молоді, Інститут космічних досліджень, Міжнародний центр космічного права та ін.).

Рішучим і важливим кроком у боротьбі за галузь стала підготовлена й прийнята 30 червня 1993 р. Постанова Верховної Ради України «Про невідкладні завдання збереження і розвитку ракетно-космічного потенціалу

України». Завдяки цьому документові було забезпечено початкову підтримку підприємств і організацій, що займаються космічною діяльністю. Керівники цих підприємств дедалі частіше почали звертатися в космічне агентство, бо тут оперативно вирішувалися питання, пов'язані з ліцензуванням, фінансуванням, експортним контролем та іншими насущними проблемами їхньої діяльності.

В. Горбулін, розуміючи обмеженість внутрішнього ринку для потужних підприємств, які виробляють ракетно-космічну техніку, почав шукати виходи на світовий ринок космічних послуг. Він був ініціатором запрошення в Україну керівників космічних агентств провідних країн світу (NASA, DASA, CNES, Роскосмос), представників відомих ракетно-космічних фірм Boeing, Martin Marietta, Aerojet, Lockheed, Alenia Spazio, Fiat Avio, AGARD, Spot image, делегацій із Польщі, Угорщини, Індії, Китаю, Японії, Канади, США, країн Євросоюзу. Найбільш плідними були робочі зустрічі в НКАУ з керівником Роскосмосу Ю. Коптевим, керівником NASA Д. Голдіном, главою Космічного агентства Казахстану Т. Аубакіровим.

В. Горбулін уже 1993 р. думав про необхідність для молодого незалежної космічної України мати свого космонавта. Пророблялися два варіанти – політ або у складі російського екіпажа, або у складі американського. Консультації з фахівцями цих країн, умови, висунуті керівництвом космічних агентств, схилили чашу терезів на користь американської програми польоту. З цих питань підготували низку спільних заяв президентів Л. Кучми та Б. Клінтона. В одній з них – «Про майбутнє співробітництво в аерокосмічній галузі між Україною та Сполученими Штатами Америки», опублікованій 13 травня 1994 р., вперше оголошено про можливість для українського спеціаліста з корисного навантаження взяти участь в одній з місій «Шатла». У місії STS-87 (із 19 листопада по 5 грудня 1997 р.) із широкою програмою наукових експериментів, підготовлених українськими вченими, брав участь громадянин України Л. Каденюк.

У цей період укладаються стратегічні угоди з РФ і США. Підписуються договори про співробітництво з Казахстаном, Індією, Польщею. Усього за період з 1992-го по вересень 1994-го було підготовлено й підписано 14 надзвичайно важливих міжнародних угод. Україна заявила про бажання

увійти до складу країн режиму з контролю над ракетними технологіями (РКРТ). Згодом з'являться проекти з Європейським космічним агентством («Вега»), США («Морський старт», «Антарес»), Російською Федерацією («Дніпро», «Наземний старт», «Радіоастрон»), Бразилією («Алькантара-Циклон-4») (*Кузнєцов Е. Покликання — творити! // Дзеркало тижня. Україна (<http://gazeta.dt.ua/personalities/poklikannya-tvoriti-do-75-richchya-akademika-v-gorbulina-.html>). – 2014. – 17 – 24.01).*

Результати геологічних розвідок

Ученые обратили внимание, что в водах Азова протекают какие-то химические реакции с выделением газа. Примерно пять лет назад ученые Азовской научно-исследовательской лаборатории решили выяснить природу процессов, проходящих в водах моря. Оказалось, что Азов – по сути большой котел по производству метана. Каждый год с поверхности моря улетучивается годовой запас газа для Украины – до 100 млрд кубометров. Поскольку водоем отличается небольшой глубиной – всего до 25 м, вода хорошо прогревается, и в ней активно развиваются водоросли и планктон. Пик цветения планктона приходится на самые жаркие месяцы – июль и август. Но его полной переработки не происходит, поэтому планктон оседает на дно.

«Толщи ила достигают минимум 2 м, а в некоторых местах и до 6 м. Пробы показали, что насыщенность ила органикой весьма велика. При норме 2 % мы получили показатели насыщенности от 3,8 % до 16 %. Эта органика под воздействием тепла и археевых бактерий “бродит”. В результате образуется ряд химических соединений и газов», – объяснил аспирант кафедры охраны окружающей среды Приазовского государственного технического университета и представитель Азовской научно-исследовательской станции В. Мнацаканян.

По словам специалиста, у самого дна много углекислого газа и метана, есть также ядовитый сероводород и водород. Все газы, кроме метана, хорошо растворяются в воде, поэтому у поверхности моря остается только метан. Его концентрации достигают 90 % (в бытовом газопроводе для кухонных плит – 94 % метана). И биогаз, собранный из воды, хорошо горит. В лабораториях подтвердили содержание метана от 50 % до 90 %.

Азовское море выделяет чуть ли не годовой запас газа Украины – это примерно 80–100 млрд «кубов». Собрать его весь практически невозможно. Зато можно решать локальные проблемы. Как добывать метан со дна моря, придумали на Азовской научно-исследовательской станции. Чтобы собирать газ, который образуется естественным образом, предлагается на дно укладывать непроницаемый прочный материал. Собирающийся под ним метан по газоотводным каналам поступает в специальные емкости. Так как газ легче воды, он постепенно вытесняет воду из емкости – и та, заполняясь, поднимается к поверхности. Вот и все: пригодный для бытовых нужд газ готов. Стоит такой газосборный агрегат недорого. Устройство, покрывающее всего 4 кв. м дна, оценивается в 3–4 тыс. грн.

Однако использование биогаза ставит перед сельскими общинами новые задачи. Ведь нужно решать, как хранить добытое топливо. Классика жанра – сжигать его для получения электроэнергии, которую могут накапливать мощные генераторы. Так поступают обладатели биогазовых установок в сельскохозяйственном секторе. Можно также переводить полученный газ в жидкое

состояние (что довольно дорого, так как требуется специальное оборудование) либо сжимать и хранить в баллонах. «На мой взгляд, самое оптимальное – собирать газ, сжигать и использовать энергию для поддержания жизнедеятельности муниципальных учреждений – школ, детсадов, больниц, с обеспечением которых у нас всегда какие-то проблемы. Биогаз могут собирать не только жители Приазовья. В той же Херсонской области много глубоководных лиманов на Черном море», – рассуждает В. Мнацаканян.

Следует также отметить экологические бонусы, которые дает сбор биогаза в Азове. Метан – второй после углекислого газа по значимости из парниковых газов. Его выбросы за последние два века увеличились на 50 %, в то время как знаменитого CO_2 – всего на 20–30 %. По удельному вкладу в процесс глобального потепления метан намного опаснее, чем диоксид углерода. Так что если есть возможность хоть каким-то образом задерживать его попадание в атмосферу – это уже очень хорошая идея. А использовать метан для решения энергетических проблем – вдвойне замечательно (*Українська енергетика UA-Energy.org* (<http://ua-energy.org/post/40970>). – 2014. – 30.01).

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

ПАО «АрселорМиттал Кривий Ріг» и ГП «Гипрококс» (Харьков) подписали договор о выполнении проектных работ по реконструкции комплекса коксовых батарей № 5 и № 6. Коксовые батареи № 5 и № 6 конструкции «Гипрококса» были введены в эксплуатацию после перекладки соответственно в 1986 и 1985 г. В результате более чем 25-летней работы батареи устарели морально и физически и не обеспечивают экологическую безопасность производства.

Как отмечается на сайте «Гипрококса», проектом предусматривается реконструкция батарей с учетом требований по промышленной безопасности, энергетической и экономической эффективности, охраны окружающей среды.

Институт «Гипрококс» проектирует предприятия и оборудование коксохимической промышленности. Технологические разработки института защищены авторскими свидетельствами и патентами. Система управления качеством инжиниринговых услуг утверждена международным обществом «Ллойд Регистр» и имеет сертификат на соответствие стандарту ISO 9001:2000. По технической документации института были построены 59 коксохимических предприятий с производственной мощностью 290-7600 тыс. т кокса в год. В проектах применяются выборочное дробление угля, частичное брикетирование и трамбовка угольной шихты. «Гипрококс» сотрудничает с научно-исследовательскими и проектно-конструкторскими организациями Украины и Рос-

сии, имеет соглашения о сотрудничестве с рядом зарубежных фирм (*STATUS QUO* (http://www.sq.com.ua/rus/news/ekonomika/29.01.2014/harkovskij_giprokoks_rekonstruiruet_koksovy_e_batarei_krivorozhskogo_metkombinata/uncatum/). – 2014. – 29.01).

* * *

Вскоре отечественные астрономы, использующие для исследования космоса низкочастотный Гигантский украинский радиотелескоп (ГУРТ), получают более мощный инструмент. На этом радиоприемном устройстве начата установка дополнительных антенн.

В нашей стране уникальная система для наблюдения за небесными телами создана вблизи слобожанского поселка Граково. Там в конце 60-х годов прошлого столетия появилась Радиоастрономическая обсерватория, оснащенная телескопом УТР-2 декаметрового диапазона. Рядом с ней в 2006 году начали строить ГУРТ – радиотелескоп нового поколения. У него выше чувствительность, хорошая устойчивость при помехах.

Новый радиотелескоп выглядит как решетка, состоящая из двадцати тысяч антенн-вибраторов. Сигналы от каждой из них суммируются с помощью специальных цифровых устройств. ГУРТ спроектирован так, что его мощность можно увеличивать до бесконечности: нужно просто добавлять количество решеток.

Проектный срок завершения строительства нового устройства для приема и регистрации радио-излучения космических объектов – десять лет. Постепенное расширение антенного хозяйства позволит повысить разрешающую способность радиотелескопа, а значит, иметь лучшие результаты измерений. Всего на территории обсерватории можно установить до десяти тысяч принимающих элементов.

Благодаря более совершенным антеннам и усилителям ГУРТ будет эффективнее, чем создаваемый голландский радиотелескоп «Лофар».

Когда ГУРТ выйдет на полную мощность, Украина вернет себе статус лидера в области низкочастотной радиоастрономии. Новый инструмент будет доступен и ученым других стран. В свою очередь, отечественные астрофизики получат доступ к радиотелескопам, создаваемым в зарубежных странах.

Продолжается и модернизация построенного около полувека назад радиотелескопа декаметрового диапазона УТР-2, который считается самым крупным в мире. Размер его антенн – а это 150 тыс. кв. м – равен площади всех радиотелескопов мира, вместе взятых, работающих в разных диапазонах волн. В ходе реконструкции УТР-2 будет оснащен суперкомпьютером, новыми системами регистрации, а износившиеся принимающие элементы заменят. Благодаря уже частично проведенной модернизации впервые в мире обнаружены грозные разряды на Сатурне и другие объекты и явления во Вселенной (*Гук Н. ГУРТ доставит до края Вселенной // Рабочая газета* (<http://rg.kiev.ua/page5/article30010/>). – 2014. – 14.02).

Інноваційні розробки та технології

Харьковские ученые подготовили проект нового вида общественного транспорта, который в 15 раз дешевле метро, но при этом в пять раз быстрее его. Об этом заявил профессор кафедры урбанистики Харьковского государственного университета строительства и архитектуры В. Гук.

«Внешне это прозрачная труба на опорах высотой шесть-девять метров над землей, внутри которой со скоростью 100–150 км/час несутся вагончики, рассчитанные на четыре-шесть пассажиров. Кабинки следуют одна за другой с интервалом в одну-две секунды. Пассажиры зашли в кабинку, нажали кнопку нужной остановки – и поехали», – объяснил он принцип действия нового транспорта. «Ненужные остановки проезжают мимо, для этого делается обходной путь для транзитного движения, и кабинка сама перестраивается на другой путь, расположенный параллельно. Построить такую «трубу» можно и вдоль транспортной магистрали, и через жилой массив, и даже сквозь здание», – продолжил В. Гук.

По мнению ученого, такой транспорт очень нужен Львову, где невозможно построить традиционное подземное метро. Может подойти он для Киева, Харькова, Одессы и других крупных городов (*Харьковские ученые предложили новый вид общественного транспорта // Главное – обозрение* (<http://glavnoe.ua/news/n163975>). - 2014. – 5.02).

* * *

Учений-хімік Луганського національного університету (ЛНУ) І. Демчак отримав нові хімічні сполуки. У результаті чого посів призове місце на Всеукраїнському конкурсі науково-дослідних робіт у Донецьку. Про своє наукове дослідження хімік розповідає так: «Ми отримали раніше невідомі індолізини і здійснили їх модифікацію. Ці речовини можуть представляти себе, як аналоги алкалоїдів, тобто володіти біологічною активністю. Наприклад, всім відомі хімічні речовини – кофеїн і нікотин, також належать до алкалоїдів і мають певний вплив на організм людини. Отримані нами сполуки, потенційно можуть бути аналогами подібних речовин» (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/75714.html>). – 2014. – 3.02).

* * *

В Харьковском национальном университете им. Каразина (ХНУ) разрабатывают новый космический компактный спектрометр-телескоп энергичных заряженных частиц «SIDRA». Об этом сообщил заведующий сектором космических исследований кафедры ядерной и медицинской физики физико-технического факультета ХНУ А. Дудник. По его словам, спектрометр планируется установить на космический аппарат «Интергелиозонд». Прибор весом менее 2 кг будет работать в составе польского рентгеновского

спектрофотометра ChemiX, розробляваного Відділенням фізики Сонця во Вроцлаве. Прибор буде виконувати як чисто наукові цілі – збір і аналіз даних о потоках заряджених частиць високих енергій в міжпланетному просторі по дорозі космічного апарату к Сонцю, так і виробка електричних сигналів, попереджувальних чутливих сенсорів польського спектрофотометра об небезпечних дозах зарядженої радіації. Спільні роботи ведуться вже більше трьох років на основі Договору о науково-технічному співробітництві між ХНУ і Центром космічних досліджень Польської академії наук.

В 2009 г. був запущений на орбіту розроблений в ХНУ супутниковий телескоп електронів і протонів СТЭП-Ф. С допомогою телескопа були отримані наукові дані світового рівня. Робота «Розробка і впровадження в виробництво спектрометрів-телескопів по моніторингу зарядженої радіації високої енергії на околицьких орбітах», в рамках якої був вироблений «СТЭП-Ф», висунута Державним космічним агентством України на конкурс премії Кабінету Міністрів України за розробку і впровадження інноваційних технологій (*STATUS QUO* (http://www.sq.com.ua/rus/news/nauka_i_tehnologii/12.02.2014/v_harkove_razrobotayut_novyj_nauchnyj_kosmicheskij_pribor/nauk/). – 2014. – 12.02).

Новітні технології для харчової промисловості

В кінці минулого року учені Луганського національного університету отримали ряд патентів на винахід пшенично-жита і зернових виробів.

По словам спеціалістів, це означає, що вже зараз технологію виготовлення корисних булочок можна запускати в виробництво. Такий хліб і булочки будуть виготовляти з цілого зерна пшениці. Відсоткове співвідношення зерна і муки приблизительно 80 і 20 % відповідно. «Це вигідна пропорція з економічної сторони. За рахунок неї зменшується собівартість хлібобулочних виробів, т. к. зерно дешеве, а кількість муки мінімальна. Крім того, дана технологія максимально використовує харчовий потенціал зерна пшениці, – пояснює завідувач кафедри харчових технологій ЛНУ, доцент Д. Крамаренко.

Згадаємо, завдяки дарам Чорного моря звичайні хлібобулочні вироби набувають лікувально-профілактичних властивостей. Цю інформацію підтвердила клінічна експертиза, проведена Національним науковим центром радіаційної медицини в Києві. Дослідження проводили на дітях-подростках, проживаючих в зоні з підвищеним природним рівнем радіації. Уже через 20 днів стан здоров'я пацієнтів покращився. В організмі дітей зменшилась кількість радіонуклідів.

В настоящее время ученые ЛНУ заняты поиском производителей хлебобулочных изделий, заинтересованных в оздоровлении украинцев. В вузе надеются, что в ближайшем будущем полезные булочки и хлеб появятся на витринах киосков и магазинов (*ЛНУ получил патент на изобретение полезных булочек и хлеба // Время* (<http://vremya.lg.ua/main/32582-LNU-poluchil-patent-na-izobrenie-poleznych-bulochek-i-xleba>). – 2014. – 06.02).

Інформаційно-комунікаційні технології

В Днепропетровске прошел первый в новом году украинский Google Glass Hachaton – неофициальный чемпионат Android разработчиков приложений для «умных очков», пишет tv.net.ua. В хакатоне приняли участие разработчики из различных городов Восточной Украины. По итогам конкурса жюри, выбрало победителем Google Glass Hachaton Днепр команду днепропетровских разработчиков. Созданное командой приложение для очков позволяет пользователю при сканировании QR кода автоматически получать дополнительную информацию о товаре или услуге, включая сравнительные ценовые характеристики и отзывы покупателей (*МОСТ ДНЕПР – новости Днепропетровска и Украины* (http://most-dnepr.info/news/society/dnepropetrovskaja_komand_pobedil_marafone_po_razrabotke_prilozhenij_dlja_google.htm). – 2014. – 06.02).

* * *

Учені Інституту проблем реєстрації інформації Національної академії наук України в співпраці з Інститутом монокристалів НАН України розробили сапфірові оптичні диски, інформація на яких може зберігатися десяти тисяч років.

Перший оптичний диск на сапфірі вміщує 210 Мбайт інформації. Учені готові в короткий строк налагодити виробництво «вічних» дисків. Інформує «Волинська правда». Про це повідомив директор Інституту проблем реєстрації інформації, академік НАН України В. Петров. Академік зазначив, що сапфірові диски за своїми властивостями ідеально підходять для довготривалого зберігання інформації: висока температура плавлення (більше 2000 °С), твердість, поступається лише алмазу, зносостійкість.

Для довготривалого зберігання інформації на сапфірових дисках учені винайшли спосіб створення інформаційного рельєфу безпосередньо на їх поверхні. Технологія цілком оригінальна і не має аналогів у світі. Найближчим часом спосіб довготривалого зберігання інформації на сапфірових оптичних дисках буде запатентовано за кордоном.

«Нам вдалося створити оптику, яка компенсує поляризаційні спотворення сапфіра і дає можливість через сапфірову підкладку записувати і читувати

інформацію з максимально високою допустимою для оптики щільністю. Ця ідея хороша тим, що для її реалізації не потрібно створювати нові технології. Тому після того, як ми розібралися з оптикою і фізикою процесу, нам вдалося в короткий термін випустити перший оптичний диск на сапфірі. Його діаметр 80 мм, щільність запису відповідає стандартного диска CD-ROM і на його поверхні записується 210 Мбайт інформації», – розповів В. Петров.

Учений зазначив, що виготовлення дисків вже здійснюється і незабаром може бути налагоджено їх виробництво в широких масштабах.

Планується запис і зберігання інформації на дисках діаметром не менше 80 мм, але і 120 мм (стандарт CD). Також можемо виготовляти оптичні диски діаметром до 200–300 мм (*Українські вчені створили оптичний диск, здатний зберігати інформацію десятки тисяч років // Волинська правда* (<http://www.pravda.lutsk.ua/ukr/news/59122/>). – 2014. – 15.02).

* * *

Группа молодых ученых из Львова выступила с инициативой использовать возможности соцсетей для освещения достижений и проблем отечественной науки. Авторы инициативы убеждены, что хештег #розумні в сообщениях о достижениях украинской науки, ее проблемах или состоянии отрасли поможет ученым наладить контакт (*IT Expert* (<http://itexpert.org.ua/rubrikator/item/33943-ukrainskaya-nauka-poluchila-sobstvennyj-kheshteg-rozumni.html>)). – 2014. – 15.02).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Згідно з останніми показниками наукометричної бази SCOPUS Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника займає 12-ге місце в рейтингу вищих навчальних закладів України, повідомляють на сайті навчального закладу. При цьому Прикарпатський національний університет займає восьму позицію серед класичних університетів нашої держави. Нагадаємо, що цей рейтинг формується на підставі індексу цитувань публікацій працівників університету (так званого індексу Гірша), який є загально визнаним міжнародним показником успішності наукової роботи. За цим показником наш університет випереджає такі відомі заклади, як Донецький національний університет, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького та багато інших, але є ще можливості й для подальшого росту. Перед нами університети, на які варто рівнятись: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Одеський національний університет ім. І. І. Мечнікова.

Значних успіхів у науковій роботі Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника досягнув завдяки творчій роботі колективу, постійним контактам з міжнародними науковими установами та університетами, залученню активної молоді до наукової роботи. Серед працівників університету є, зокрема, професор В. І. Луцак, який входить у першу п'ятдесятку науковців України. Його наукова школа з біохімії визнана в усьому світі, а праці цитують у провідних міжнародних журналах (*Газета «Репортер»* (<http://www.report.if.ua/portal/novyny/prykarpatskyu-universytet-u-reytyngu-kraschyh-vnz-ukrayiny>). – 2014. – 11.02).

* * *

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича – шостий у рейтингу вишів України за показниками Scopus-2014 (цитованості наукових публікацій). - Авт).

За даними наукометричної платформи Scopus, станом на січень 2014 р., найкращим вищим навчальним закладом за показником цитованості наукових публікацій залишається Київський національний університет ім. Шевченка. Друге місце посідає Харківський національний університет ім. Каразіна, а третє – Львівський національний університет ім. Франка. Четверту позицію посідає Одеський національний університет ім. Мечникова, а на п'ятому місці утримується Київський політехнічний інститут.

Загалом, станом на 27 січня 2014 р. до бази даних Scopus включено 116 вищих навчальних закладів України, що на чотири вищих навчальних заклади більше, ніж у червні минулого року (*За цитованістю наукових статей ЧНУ потрапив до десятки кращих вишів // Буковинська правда* (<http://bukpravda.cv.ua>). – 2014. – 12.02).

С. Зозуля, заввідділу науково-аналітичної обробки та поширення інформації у сфері освіти
Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, канд. іст. наук

Освітні новачі: інформаційно-аналітичний огляд (березень 2014 р.)

У Міністерстві освіти й науки України затвердили Дорожню карту розвитку української освіти. На перших прес-конференціях нового міністра освіти й науки України С. Квіта було оголошено про пріоритетні напрямки діяльності теперішнього керівництва МОН. Було представлено заступників міністра – І. Совсун і П. Полянського.

На сьогодні головними завданнями міністерства стали: сприяння формуванню найвищої якості освіти, ліквідування щоденного контролю, відмова від репресивних функцій, перехід на засади партнерської співпраці з закладами освіти та ін.

Задля стабілізації ситуації у сфері освіти та науки, відновлення належної роботи МОН України та піднесення української освіти до європейського рівня новим міністром освіти й науки С. Квітом підписано відповідний наказ № 174 від 28.02.2014 р. «Про введення в дію Дорожньої карти розвитку української освіти».

Відповідно до цього документа, міністерство взяло на себе певні зобов'язання. Передусім заплановано низку заходів щодо регулювання системи освіти, що передбачають:

- скорочення апарату МОН;
 - затвердження курсу на перетворення ВНЗ у дослідницькі установи;
 - децентралізацію системи вищої освіти, що полягає в наданні ВНЗ реальної академічної, фінансової та управлінської автономії;
 - установлення максимуму в 600 годин аудиторного навантаження на викладача на рік;
 - проходження переатестації членами професорсько-викладацького складу, які досягли пенсійного віку, кожні два роки;
 - приведення до норми навчального, наукового, методичного та організаційного навантаження;
 - повний перехід в якомога коротшій перспективі на систему кваліфікації «бакалавр», «магістр», «доктор»;
 - забезпечення відкритого доступу (із розміщенням он-лайн) до всіх кандидатських та докторських дисертацій та проведення за таких умов переакредитації дійсних кандидатів та докторів наук;
 - створення міжуніверситетського студентського антикорупційного комітету;
 - дебюрократизація процесу захисту всіх наукових робіт, мінімізування формальних вимог при їх захисті та публікації;
 - забезпечення прозорості рішень університетських адміністрацій і публічної підзвітності перед академічною й студентською спільнотою;
 - розширення спектра повноважень студентського самоврядування, прав і свобод студентів тощо.
- 3-поміж іншого заплановано відокремити від міністерства ВАК, оскільки це сприятиме розвитку системи захисту дисертацій, присвоєння наукових ступенів і звань.

Також Міносвіти у перспективі перекладе функцію складання рейтингів університетів на незалежні організації, позаяк держава не може оцінювати сама себе (*Використано матеріали газети «Урядовий кур'єр», № 43 від 6 березня 2014 р., с. 4; сайту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2014-03-18/dorozhnya_karta.pdf. – 2014; офіційного веб-сайта МОН України <http://www.mon.gov.ua/ua/comments/29622-pershi-kroki.-intervyu-ministra-osviti-i-nauki-ukrayini-gazeti-den-45-vid-13.03.2014>; газети «День», № 45*

від 13.03.2014; офіційного видання МОН України «Освіта України», № 9 від 3 березня 2014 р., с. 5, № 10 від 10 березня 2014 р., с. 8-9; Всеукраїнського громадсько-політичного тижневика «Освіта», №9 від 26 лютого – 5 березня 2014 р., с. 2; веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського http://www.dnpb.gov.ua/monitor_cmi/?PHPSESSID=2abb3931a972dd25b636945a3aee1dcf. – 2014. 21.03.).

Департаментом наукової діяльності та ліцензування МОН України затверджено перелік пріоритетних напрямів діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «Науковий парк «Біометричний інноваційно-технологічний кластер «БІТеК».

Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» у межах розвитку науки й техніки передбачається реалізація пріоритетних стратегічних напрямів у контексті інноваційної діяльності наукових досліджень і науково-технічних розробок, серед яких:

- цільові дослідження з питань гармонізації системи «людина – світ» та створення новітніх технологій покращення якості життя;
- геномні технології в біомедицині та сільському господарстві;
- конструювання та технології створення нових лікарських засобів на основі спрямованого дизайну біологічно активних речовин та використання наноматеріалів;
- технології створення молекулярно-діагностичних систем та терапевтичних засобів, ферментних та бактеріальних препаратів;
- створення та застосування нанотехнологій і технологій наноматеріалів та інше.

Відповідний наказ підписав перший заступник міністра Є. М. Суліма: наказ № 165 від 19.02.2014 р. (*За матеріалами офіційного порталу «Ліга. Закон. UA» http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS22211.html. – 2014. – 20.03.*).

Міністерством молоді та спорту України затверджено Положення про центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх».

Центри фізичного здоров'я населення є закладами фізичної культури й спорту та здійснюють свою діяльність шляхом залучення різних груп населення, у першу чергу соціально незахищених, до занять фізичною культурою за її напрямками, зокрема на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного фізичного розвитку та ведення здорового способу життя.

Серед основних завдань центру – сприяння реалізації державної політики та програм із питань розвитку фізичної культури; організація та проведення

на загальнодержавному рівні фізкультурно-оздоровчої діяльності; проведення на загальнодержавному рівні просвітницької роботи з питань оздоровлення населення засобами фізичної культури й спорту з метою формування у населення потреб рухової активності; методологічне забезпечення центрів із питань, спрямованих на створення умов для занять населення фізичною культурою та масовим спортом; організація та проведення всеукраїнських конкурсів, показових виступів, фестивалів, спортивних свят та інших фізкультурно-оздоровчих заходів; контроль та координація діяльності Республіканського (Автономної Республіки Крим), обласних, Київського та Севастопольського міських, районних у містах Києві та Севастополі та місцевих центрів.

Головні *функції* центру: розроблення та апробація фізкультурно-оздоровчих та загальнодоступних спортивних технологій, нових форм рекреаційної та реабілітаційної роботи; аналіз існуючої нормативно-правової бази у сфері фізичної культури та подання пропозицій щодо її вдосконалення; розроблення проєктів нормативно-правових актів з питань розвитку фізичної культури та забезпечення їх виконання; налагодження зв'язків з міжнародними організаціями, які підтримують рух «Спорт для всіх» тощо.

Відповідний наказ зареєстровано під № 323 від 31.01.2014 р. (*Використано матеріали офіційного порталу «Ліга. Закон. UA» http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE25087.html. – 2014. – 24.03.; сайту Всеукраїнської мережі центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» <http://www.sportforall.gov.ua/articles.php?cat=16>. – 2014. – 24.03.; сайту Волинського обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» <http://volSPORT.com.ua/regular-base>. – 2014. – 24.03).*

Уряд України планує зміни у сфері мовного законодавства.

Зокрема передбачаються певні зміни до Закону України «Про засади державної мовної політики».

Голова Верховної Ради, виконувач обов'язків Президента **О. Турчинов** наголосив, що в новому законі про мови буде завбачено можливість для розвитку всіх мов, а статус української буде загальнодержавним.

Міністерство культури зобов'язалось узагальнити пропозиції центральних органів виконавчої влади з удосконалення мовного законодавства на засадах забезпечення інтеграційної ролі української мови як державотворчої, а також усібічного захисту мов національних меншин. Про це Віце-прем'єр-міністр **О. Сич** повідомив 20 березня за підсумками наради з підготовки урядового проєкту Закону України «Про засади державної мовної політики». За його словами, уряд не лише мінімізує формальності, пов'язанні з погодженням кінцевого тексту і врахуванням обґрунтованих пропозицій, але й максимально координуватиме свої дії з Тимчасовою спеціальною комісією з підготовки проєкту закону про розвиток і застосування мов в Україні, створеною в пар-

ламенті. Віце-прем'єр-міністр доручив Держкомтелерадіо й Національній телерадіокомпанії України забезпечити відповідний інформаційний супровід за конотворчого процесу, а також застеріг представників центральних органів виконавчої влади і членів ТСК від надмірного захоплення політичною кон'юнктурою (*Використано матеріали газети «Урядовий кур'єр», № 42 від 5 березня, 2014 р., с. 1; веб-порталу органів виконавчої влади України «Урядовий портал» http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?artid=247122818&cat_id=244274130. – 2014. – 20.03.*).

Випускники-українці з престижних закордонних університетів пропонують новому українському уряду використати їхні знання й досвід.

В Україні працює значна кількість випускників провідних університетів світу: Гарвардського, Чиказького, Лондонської школи економіки, університету Джорджтауна та ін. Фахівці готові працювати в багатьох галузях, у тому числі й освітній.

Подібний досвід було реалізовано в Туреччині, Грузії, Сингапурі, коли активно використовувався потенціал молоді, котра мала закордонну освіту та досвід. Окрім того, ці держави інвестують у закордонну освіту своїх чиновників значні кошти. (*За матеріалами газети «Урядовий кур'єр», № 47 від 14 березня 2014 р., с. 4.*)

У МОН України оприлюднили проект Концепції реформування системи ліцензування та акредитації у вищій освіті України. Міністерством освіти і науки України проведено громадське обговорення проекту Концепції реформування системи ліцензування та акредитації у вищій освіті України (у рамках виконання Програми «100 днів Міністерства освіти і науки України»).

На основі цього було проведено ділову зустріч Міністра С. Квіта, першого заступника Міністра І. Совсун, керівника експертної групи з розробки Концепції Т. Фінікова, близько 150 представників освітянської громадськості, ВНЗ України, Федерації роботодавців України, Національного Темпус-офісу в Україні, центральних органів виконавчої влади та інших установ і організацій.

Міністр освіти й науки відзначив, що проект Концепції реформування системи ліцензування та акредитації у вищій освіті України було розроблено не тільки МОН, а також групою фахівців, які надали свої пропозиції.

Презентуючи Концепцію керівник експертної групи Т. Фініков повідомив, що документ було створено експертною групою на запит Міністерства, оскільки існуюча система ліцензування й акредитації, починаючи з 2000-х років не мала реального розвитку. Натомість проект Концепції передбачає переведення ліцензування й акредитації з інструментарію контролю й моніто-

рингу з боку Міністерства на базову технологію підвищення якості навчання у ВНЗ *(За матеріалами офіційного веб-сайта МОН України <http://www.mon.gov.ua/ua/actually/30045-u-mon-prezentuvali-proekt-kontsept-siyi-reformuvannya-sistemi-litsenzuvannya-ta-akreditatsiyi-u-vischiy-osviti-ukrayini>. – 2014. – 24.03.)*.

Наука і влада

Ежемесячную стипендию от Кабинета Министров Украины теперь будут получать два ученых из Луганска. Е. Свиридова и А. Мартыненко – преподаватели Луганского национального университета им. Тараса Шевченко. Е. Свиридова – физик, занимается темой, за которую получила премию, более шести лет. Она проводит экспериментальные исследования аморфных сплавов на основе алюминия и других металлов. «Мы получаем новые сплавы на основе алюминия. Они такие же легкие, но имеют прочность, как инструментальная сталь, – объясняет Е. Свиридова. На практике исследования можно применять, например, для аэрокосмической промышленности. Также полученные результаты могут расширить возможности для применения аморфных металлических сплавов в разных отраслях промышленности. Поэтому такую награду считаю вполне оправданной».

А. Мартыненко – математик, работает над формулами и уравнениями более 10 лет. По его словам, темой «Параболические уравнения с неоднородной плотностью и источником» в Украине занимаются всего несколько человек. Хотя за рубежом она пользуется популярностью среди ученых-математиков *(City News (<http://www.citynews.net.ua/news/32050-dva-molodyh-uchenyh-iz-luganska-poluchili-stipendiyu-kabmina.html>). – 2014. – 24.02)*.

* * *

Відбулася зустріч представників Державної пенітенціарної служби України у Вінницькій області з представниками вищих навчальних закладів міста.

Головною метою зустрічі було підписання угод про співпрацю з Вінницьким державним педагогічним університетом ім. Коцюбинського та університетом «Україна».

Студенти, магістри та наукові працівники навчальних закладів зможуть застосовувати на практиці набуті знання. А працівники кримінально-виконавчої служби у свою чергу матимуть додаткову фахову допомогу. Під дію зазначених договорів підпадають не тільки вісім виправних закладів, а й 31 підрозділ кримінально-виконавчої інспекції управління ДПтС України у Вінницькій області. Згідно з умовами договору студенти проходять необхідну практику під час навчального семестру протягом 2–3 тижнів *(20 хвилин*

(<http://20minut.ua/Novyny-Vinnytsi/Podii/derzhavna-penitenciarna-sluzhbam-uklala-ugodu-z-vishami-vinnici-10313802.html>). – 2014. – 5.02).

* * *

Доценты Мариупольского государственного университета Н. Трофименко и Е. Проценко, согласно постановлению президиума Комитета по государственным премиям Украины в области науки и техники, стали обладателями стипендий Кабинета Министров Украины для молодых ученых. Эти стипендии присуждаются за весомые достижения в научно-исследовательской деятельности и выплачиваются ежемесячно в течение двух лет. Оба стипендиата – выпускники МГУ.

Н. Трофименко работает проректором по международным связям Мариупольского государственного университета и преподает на кафедре международных отношений и внешней политики. Обучаясь в аспирантуре МГУ, Н. Трофименко был отмечен стипендией Донецкого областного совета для лучших аспирантов, а в 2011 г. досрочно защитил кандидатскую диссертацию на тему: «Антиглобалистическое движение и Украина: политологический анализ». Он выступает автором свыше 60 научных работ: монографий, научных статей в специализированных изданиях, научно-методических разработок, а также соавтором учебника, которому присвоен гриф МОН. Признанием его научных достижений на региональном уровне стала победа в областном конкурсе «Молодой человек года 2013» в номинации «Молодой ученый года».

Е. Проценко – доцент кафедры образовательного менеджмента и педагогики МГУ. По окончании вуза она обучалась в аспирантуре Института педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины (г. Киев) и в 2009 г. защитила диссертацию по специальности «Теория и методика профессионального образования». Сейчас Е. Борисовна является соискателем степени доктора педагогических наук в Киевском университете им. Б. Гринченко. Круг научных интересов Е. Проценко охватывает проблемы развития непрерывного профессионального педагогического образования в Украине и в зарубежных странах. Особое внимание в своих работах она уделяет моделям последиplomного педагогического образования Греции и Украины, организации профессиональной подготовки будущих преподавателей высших учебных заведений. По итогам исследований Е. Проценко опубликовано 47 научных работ, в частности научно-методическое пособие с грифом МОН (в соавторстве), монографии, статьи в научных сборниках, научно-методические рекомендации.

Стоит отметить, что научные и научно-методические наработки молодых ученых МГУ уже сейчас используются в образовательном процессе как в Мариупольском государственном университете, так и в других вузах Украины (*Приазовский рабочий* (<http://www.pr.ua/news.php?new=31194>). – 2014. – 26.02).

Для нотаток

Підп. до друку 10.04.2014.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 5,8.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3